

Beteckning: _____

Avdelning för humaniora och samhällsvetenskap

Idrottsföreningar i Gävleområdet under folkhemmets första decennier 1945-1960

En komparativ studie om idrottsföreningars sociala
sammansättning och uppfostrande betydelse

Andreas Backström

Maj 2010

C-uppsats 15 HP

Historia

Handledare: Agneta Ney

Examinator: Bengt Nilsson

Innehållsförteckning

1 Inledning	3
1.2 Syfte	4
1.2.1 Frågeställningar	4
1.3 Avgränsningar	4
1.3.1 Presentation av föreningarna	6
1.4 Begrepp och definitioner	6
1.5 Idrottsrörelsen och det svenska samhället	8
2 Källor och källkritik	10
2.1 Källor.....	10
2.2 Källkritik	12
3 Metod	13
3.1 Klassificeringsschema.....	13
3.2 Metoddiskussion.....	16
4 Teoretiska referenser och forskningsläge	17
4.1 Teori	17
4.2 Forskningsläge	18
5 Social sammansättning	22
5.1 Gefle IF:s sociala sammansättning	22
5.2 IFK Gävles sociala sammansättning	25
5.3 Sammanfattade resultat	27
5.3.1 Gefle IF	27
5.3.2 IFK Gävle	30
5.3.3 Jämförande resultat	32
6 Ungdomens fostran	33
6.1 Ungdomen i Gefle IF:s jubileumsskrift från 1947	33
6.1.2 Ungdomen i Gefle IF:s jubileumsskrift från 1957	34
6.1.3 Ungdomen i Gefle IF:s verksamhetsberättelser	35
6.2 Valbo AIF och ungdomen	36
6.3 Sammanfattande resultat	37
7 Sammanfattande slutsatser	39
8 Sammanfattning	43
9 Käll- och litteraturförteckning	45
9.1 Otryckta källor.....	45
9.1.1 Arkiv Gävleborg.....	45
9.1.2 Gefle IF:s arkiv (704).....	45
9.1.3 IFK Gävles arkiv (1314)	45
9.1.4 IF Skades arkiv (1335)	45
9.1.5 Valbo AIF:s arkiv (1333)	45
9.2 Tryckta källor	45
9.2.1 Arkiv Gävleborgs referensbibliotek	45
9.3 Litteratur.....	46
9.3.1 Tryckt litteratur	46
9.3.2 Otryckt litteratur	47
9.4 Internetreferenser	47
10 Använda förkortningar	48

1 Inledning

Under 1800-talets slut och 1900-talets början etablerade sig folkrörelserna i det nya industri- och klassamhälle som börjat växa fram i Sverige. En av dessa rörelser var idrottsrörelsen som under 1900-talets första decennium utvecklades till en folkrörelse.¹ Idrottsrörelsen var som folkrörelse väldigt expansiv under hela 1900-talet. Under 1940-talet hade kritiken mot idrotten från mellankrigstiden försvunnit och idrottens samhällsnytta hade i stort sett blivit självklar. I en tid av urbanisering och ökad tillväxt kunde inte monotona fabrik - och kontorsjobb i trånga städer tillgodose den arbetsföra befolkningens rörelse- och rekreationsbehov. Sveriges ungdomspolitik och idrottens hälsoperspektiv tillsammans med stora ungdomskullar, goda konjunkturer och krav från allmänheten på meningsfull fritid var positivt för idrottsrörelsens fortsatta expansion och popularitet under efterkrigstiden.² Åren 1940-1970 kan benämnas som Sveriges ”folkhemsepok” och begreppet den svenska modellen förekommer ofta i forskning som inriktar sig på folkrörelser, dvs hur statsmakten och frivillighetsorganisationerna samverkade för att belysa hur välfärdsstaten (folkhemmet) växte fram. Idrottsföreningars och samhällets samarbete kring ungdomens fostran under ”folkhemepoken” är ett exempel på den svenska modellen.³

Idrottsrörelsen är idag och har allt sedan sin födelse varit en del av det civila samhället, alltså en institution i samhället som är frivillig och som inte kontrolleras av staten.⁴ Historikern Johnny Wijk menar att idrottsrörelsen har en ideologi och att idrottsrörelsen skiljer sig från övriga folkrörelser genom att den saknar ett konfliktperspektiv.⁵ Historikern Jan Lindroth menar till skillnad från Wijk att idrotten i jämförelse med övriga folkrörelser är relativt ideologilös.⁶ I sin linda hämtade fotbollen och idrotten sina medlemmar från medelklassen, men detta förändrades under 1920-talet då arbetarklassen gjorde sitt intåg i idrottsrörelsen och tog över som dominerande klass när det gäller utövare och publik, med män som det dominerande könet. Fotbollen var runt 1950-talet Sveriges nationalidrott och upplevde en guldålder.⁷

---

¹ Lindroth, 1974 sid. 363

² Lindroth, Norberg (red), 2002 sid. 42, 230, 277-278

³ Lindroth, Norberg (red), 2002 sid. 230, 233

⁴ Hague, Harrop, Breslin, 2000 sid. 180

⁵ Wijk, 2005 sid. 41

⁶ Lindroth, 1987 sid. 350

⁷ Andersson, 2002 sid. 605-607

Lindroth menar att mycket lite är känt kring idrottens sociala sammansättning och Wijk påvisar att det finns åtskilligt i forskningsväg att fylla på om idrottens historia, särskilt när det gäller decennierna efter andra världskriget.⁸ Denna beskrivning stämmer väl överens med det historikern Paul Sjöblom beskriver i sin avhandling *Den institutionaliserade tävlingsidrotten: kommuner, idrott och politik i Sverige under 1900-talet*, nämligen att forskning om idrottsrörelsen på lokal nivå i Sverige är ett relativt outforskat fält.⁹

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är dels att undersöka den sociala sammansättningen i Gefle IF och IFK Gävle under efterkrigstidens första decennium (år 1945 och 1953) och genom detta belysa om den borgerliga *hegemonin* inom idrotten utmanas eller ej, dels att undersöka vilken syn Gefle IF och Valbo AIF hade på ungdomen och sin roll som fostrare av denna under perioden 1945-1960. För att besvara frågan om huruvida idrotten kan benämnas som ideologilös eller om det fanns en ideologi bakom fostrandet av ungdomen.

1.2.1 Frågeställningar

- Hur såg den sociala sammansättningen ut i Gefle IF och IFK Gävle och i föreningarnas styrelse beträffande kön och klass under efter krigstidens första decennium? Förändras den sociala sammansättningen något över tid och i sådana fall på vilket sätt? En följdfråga till denna huvudfråga är: Hur rekryterade Gefle IF och IFK Gävle sina medlemmar? Skiljer sig rekryteringen åt?
- Vilken syn hade Gefle IF och Valbo AIF på ungdomen och på sin roll som fostrare? Fanns det någon skillnad mellan föreningarnas syn på ungdomen och på deras roll som ungdomsfostrare?

1.3 Avgränsningar

I denna uppsats har undersökningsperioden 1945-1960 valts eftersom perioden för det första, enligt Johnny Wijk och Jan Lindroth är relativt outforskad, för det andra för att det vid den här tiden sker en förändring i det svenska samhället genom att ”folkhemstanken” införs. Samt en lång dominans av en socialdemokratisk regering, vilket bidrog till att idrotten inkluderades i statens ungdomspolitik och detta gav idrotten högre ekonomiska bidrag (statsanslag).¹⁰ Forskningsläget visar på att idrottsrörelsen förändrades under och precis innan den valda

---

⁸ Wijk, 2005 sid. 15; Lindroth, 1987 sid. 201

⁹ Sjöblom, 2006 sid. 43

¹⁰ Norberg, 2004 sid. 205-206, 230-232

undersökningsperioden. Idrottsrörelsens spridning ökade både geografiskt och klassmässigt och Wijk menar att idrottsrörelsen genomgick en förändring under krigsåren och att den därefter fick en mer framskriden roll i samhället efter kriget. Detta ledde till att staten och idrotten samarbetade kring olika frågor.

Huvudkriteriet för att en förening skall tas med i denna undersökning har varit att den under undersökningsperioden skall ha varit aktiv i minst tre idrotter, samt ha varit aktiv i både ungdomsidrott och damidrott.

De idrottsföreningar vars källmaterial som jag har tagit del av skiljer sig mycket från varandra. Några få föreningar som exempelvis Gefle IF har varit väldigt noggranna med att spara sitt material, medan andra föreningar som Brynäs IF inte har mycket material sparat. Gefle IF har valts ut som huvudobjekt i denna uppsats eftersom det finns ett rikt källmaterial om föreningen, dessutom finns det kring Gefle IF tidigare forskning som undersöker den sociala sammansättningen i Gefle IF i början av 1900-talet. Forskningen visar att föreningen är en gentlemannaförening (en medelklassförening).¹¹ Slutligen kan det även nämnas att Gefle IF grundades före idrottsrörelsens expansiva år i början av 1900-talet, samt att föreningen enligt egen utsago grundades av förmögna människor.¹² Allt detta gör Gefle IF intressant att undersöka, bland annat om det efter andra världskrigets slut fortfarande fanns spår av en gentlemannaförening (en förening som i första hand hämtar sina medlemmar och sin styrelse från medelklassen och i andra hand från överklassen) eller om denna stämpel redan hade tvättats bort eller om den tvättas den bort under folkhemsepokens första decennium.¹³

Gefle IF utgör som ovan nämnt huvudobjektet i denna undersökning, men för att öka kunskapen om idrottens historia i Gävle och för att kunna jämföra resultatet om Gefle IF, har jag inkluderat två andra föreningar i undersökningen. Den första av dessa föreningar är IFK Gävle vars sociala sammansättning kommer att jämföras med Gefle IF:s sociala sammansättning. Anledningen till att IFK Gävle har valts är för det första att föreningen har ett gott källmaterial, för det andra för att föreningen grundades senare än Gefle IF (under idrottsrörelsens expansiva år) och för det tredje för att föreningen, precis som Gefle IF var belägen i centrala Gävle.

---

¹¹ Andersson, 2002 sid. 99, 104, 209

¹² http://www.gefleif.se/g_historia.php 2010-02-27

¹³ Andersson, 2002 sid. 99, 104, 209

När det gäller synen på ungdomen och ungdomsfostran har Valbo AIF valts som jämförande exempel. Det valet har gjorts eftersom Valbo AIF också grundades senare än Gefle IF, samt för att orten Valbo var en mer landsbygdsort vid tiden för min undersökning. Att Valbo var en landsbygdsort och en egen kommun vid tiden för min undersökning gör att Valbo AIF är intressant att undersöka. Orsaken till att IFK Gävle inte inkluderas i denna del av undersökningen (vilket hade varit att föredra) är att källmaterialet inte inbjuder till det.

1.3.1 Presentation av föreningarna

I detta avsnitt kommer en kortfattad beskrivning av de olika föreningarnas bakgrund att presenteras. Gefle IF är idag en av Sveriges äldsta idrottsföreningar och bildades år 1882. Föreningen var under perioden 1945-1960 aktiv i följande idrotter: friidrott, fotboll, skidor, tennis, orientering, ishockey, bandy, bordtennis och skidor.¹⁴

Eftersom ungdomen i Gävle visade ett stort intresse för idrott dröjde det inte länge innan en grupp ungdomar i staden bildade en förening inom IFK- kretsen år 1897. Det var framförallt skolungdomar i åldrarna 14-16 år som anslöt sig till föreningen under dess första verksamhetsår.¹⁵ Föreningen var under undersökningsperioden aktiv i följande idrotter: bandy, bordtennis, fotboll, friidrott, gymnastik, handboll, orientering och skidor.¹⁶

Valbo AIF bildades år 1912 av en grupp ungdomar som hade för avsikt att bilda en idrottsförening för människor som bodde i området Valbo (som ligger mellan Överhärde och Hagaström). Föreningen var under perioden 1945-1960 aktiv i följande idrotter: bandy, fotboll, friidrott, ishockey, orientering och skidor.¹⁷

1.4 Begrepp och definitioner

I följande avsnitt är min avsikt att diskutera och definiera centrala begrepp i denna uppsats. Mitt syfte med avsnittet är inte att ge realdefinitioner av de begrepp som jag använder mig av, utan att förklara vilken innebörd begreppen har i denna uppsats, så kallade stipulativa definitioner.¹⁸

---

¹⁴ http://www.gefleif.se/g_historia.php 2010-02-27

¹⁵ *IFK Gefle 1897-1902*, Idrottsföreningen kamraterna 1902 sid. 1-2, B2:1 Arkiv Gävleborg

¹⁶ *IFK Gävle årsberättelse 1945-1960*, A3:3 Arkiv Gävleborg

¹⁷ <http://www1.idrottonline.se/templates/Page.aspx?id=376428> 2010-03-01

¹⁸ ”Medan en stipulativ definition således ger tillkänna ett visst beslut från den skrivandes eller talandes sida, har en *realdefinition* ambitionen att säga något sant om definiendums redan existerande betydelse eller användning.” http://www.ne.se/definition/syften-med-en-definition?i_h_word=stipulativ 2010-03-25

Det första begreppet som här ska avhandlas är *folkrörelsebegreppet*. Forskare som har studerat sociala rörelser i Sverige har olika åsikter om vilka rörelser som ska ingå i begreppet. Folkrörelseforskaren Sven Lundkvist är en representant för ett snävt synsätt på folkrörelsebegreppet¹⁹, sedan finns det exempel på andra folkrörelseforskare exempelvis Hilding Johansson som har ett vidare synsätt på folkrörelsebegreppet.²⁰ Likt Lundkvist konstaterar jag att de tre klassiska rörelserna (nykterhets-, väckelse- och arbetarrörelsen) ingår i begreppet *folkrörelse*, men att jag inkluderar även idrottsrörelsen i begreppet, vilket jag motiverar med Jan Lindroths slutsatser om att idrottsrörelsen kvalificerar sig som en folkrörelse i hans avhandlingen *Idrottens väg till folkrörelse : studier i svensk idrottsrörelse till 1915*.²¹

Ett annat centralt begrepp för denna uppsats är *idrott*. I forskning om idrott belyser forskare som Lindroth och Johnny Wijk problematiken med begreppet *idrott*. Det tycks inte finnas någon allmängiltig definition som forskare använder sig av när de talar om *idrott* som ett begrepp.²² Lindroth menar att varje forskare skapar sin egen definition av begreppet och Wijk menar att idrott och sport är synonymt med varandra, samt att begreppet *idrott* innehåller fyra sfärer (friluftsliv, motionsidrott, ungdomsidrott och tävlingsidrott).²³ Definitionen av *idrott* på hemsidan www.ne.se är skriven av Lindroth och denna definition lyder enligt följande: ”fysisk aktivitet som människor utför för att få motion och rekreation eller uppnå tävlingsresultat”. Idag manifesterar sig idrotten främst som en frivilligt organiserad folkrörelse (idrottsrörelsen).²⁴ Härvidlag anser jag mig funnit den definition (Lindroths definition) av begreppet *idrott* (idrottsrörelsen) som kommer att användas i denna uppsats. Jag kommer att betrakta *idrotten* (idrottsrörelsen) som en folkrörelse, där människor frivilligt väljer att organisera sig för att utöva fysiska aktiviteter av olika slag med olika mål. Vidare vill jag även klargöra att sport och idrott i denna uppsats är varandras synonymer. Genom föregående definition kan även begreppet *idrottsförening* definieras, en frivillig organisation dit medlemmar ansluter sig för att utöva idrott eller på annat sätt delta i föreningens organisation.

---

¹⁹ Lundkvist, 1977

²⁰ Johansson, 1980 sid. 19-20

²¹ Lindroth, 1974 sid. 362-363

²² Lindroth, 1987 sid. 17; Wijk, 2005 sid. 21

²³ Lindroth, 1987 sid. 17; Wijk, 2005 sid. 22-23

²⁴ <http://www.ne.se/lang/idrott> 2010-03-04

Ett annat begrepp som kommer att användas i denna uppsats är *damidrott*. Om vi ser till min definition av idrott leder denna till att jag definierar *damidrott* som en fysisk aktivitet som *kvinnor* frivilligt utför organiserat i en förening, där den fysiska aktiviteten har olika mål.

Folkhemmet är ett begrepp som är myntat av den före detta socialdemokraten Per Albin Hansson vid en riksdagsdebatt år 1928 som skulle beskriva det socialdemokratin ville reformera i samhället. I folkhemstanken skulle ett rättvisare samhälle skapas genom upplösandet av alla ekonomiska och sociala gränser mellan olika klasser och grupper i samhället.²⁵ Historikern Johan R. Norberg beskriver perioden 1940-1970 som Sveriges folkhemsepok både i sin avhandling *Idrottens väg till folkhemmet: studier i statlig idrottspolitik* och i boken *Ett idrottssekel: Riksidrottsförbundet 1903-2003*.²⁶ Historikern Paul Sjöblom menar att folkhemsepoken avslutas 1945 och han ger perioden 1946-1970 benämningen det starka samhället.²⁷ Historikern Åsa Linderborg skriver att perioden 1930-1970 kan benämnas som antingen folkhemsepoken eller som det starka samhället.²⁸ I denna undersökning kommer Norbergs definition av perioden 1940-1970 att användas,²⁹ dvs att ”*folkhemmet*” innebär perioden 1940-1970. När jag skriver ”folkhemstanken” eller ”folkhemsideologin” menar jag dels perioden och dels de sociala förändringar som skedde i samhället under den tiden.

Sist men inte minst anser jag att begreppet *hegemoni* bör förklaras. *Hegemoni* betyder ledare eller ledarställning. Begreppet kan användas utifrån olika perspektiv, men i denna uppsats kommer den italienske samhällstänkaren Antoni Gramscis syn på begreppet att användas. I Gramscis teori ”betecknar [*hegemoni*] särskilt den makt över människo- och samhällssynen som en ledande klass utövar vid sidan av sin ekonomiska och politiska dominans”.³⁰ Gramscis teori kring begreppet *hegemoni* kommer att behandlas mer i uppsatsens teoriavsnitt.

1.5 Idrottsrörelsen och det svenska samhället

Idrottsrörelsen utvecklades till en folkrörelse under 1900-talets början och fortsatte sedan att expandera under resterande delen av 1900-talet. Omkring 1950 hade idrottens geografiska spridning jämnat ut sig och idrotten utövades på det stora hela lika mycket på landsbygden

---

²⁵ <http://www.ne.se/lang/folkhemmet> 2010-04-05

²⁶ Lindroth, Norberg (red), 2002 sid. 42, 230; Norberg, 2004 sid. 186

²⁷ Sjöblom, 2006 sid. 73, 203

²⁸ Linderborg, 2001 sid. 353

²⁹ För liknande avgränsning av folkhemmet se: Sjöblom Skrubbe, 2007 sid. 18-19

³⁰ <http://ne.se/lang/hegemoni> 2010-03-20

som i städerna. Industrialiseringen och urbaniseringen som hade präglat det svenska samhället under 1900-talet var positiva faktorer för idrottsrörelsen. Mekaniseringen inom industrin och andra branscher minskade påfrestningarna på kroppen, medan de psykiska påfrestningarna ökade inom många yrken, något som krävde motion och avspänning. Andra samhällsfaktorer som påverkade idrotten positivt i mitten av 1900-talet var att den allmänna välfärden ökade, att människor fick kortare arbetstid, längre semester och mer fritid.³¹

Jan Lindroth använder i stort sätt samma perspektiv som ovan för att beskriva idrotten och samhället under mellankrigstiden. De tillägg som Lindroth gör i historikern Göran Patrikssons definition (se stycket ovan) är att den högre levnadsstandarden var en avgörande faktor för idrottens utveckling och att det massmediala intresset hjälpte idrottens positiva utveckling på många plan. Sist vill jag lyfta fram att Lindroth menar att den sekulariseringsprocess som Sverige genomgått under 1900-talet har varit positiv för idrottsrörelsen. Kristna vände tidigt idrottsrörelsen ryggen och sekulariseringen medförde att kyrkans negativa inverkan på idrotten försvagades.³² Lindroth menar vidare att mellankrigstiden och även tiden efter kriget politiskt präglades av en tillbakagång för borgerligheten och en expansion för socialdemokratin. Hur och om denna politiska förändring har påverkat idrotten är svårt att avgöra.³³

Johnny Wijk använder samma perspektiv som ovan för att beskriva idrotten och samhällets förhållande under mellankrigstiden och krigsåren, men han lägger inte samma tyngdpunkt som ovan nämnda forskare på dessa perspektiv. Han presenterar några andra perspektiv och menar att det fanns en interaktion mellan samhället och idrotten, vid till exempel införandet av ”folkhemsideologin”. Han menar att staten använde idrottsrörelsen för att skapa samhällslojala medborgare, vilket skapade en god uppslutning som krigsläget faktiskt krävde. ”Folkhemsideologin”, eller den svenska ”folkhemsepoken” som inleddes under 1940-talet ledde till en bättre fördelning av ekonomiska resurser och gav ett ökat välstånd i det svenska samhället, och i ”folkhemmet” fick idrottsrörelsen en roll som ungdomsfostrare.³⁴

---

³¹ Patriksson, 1973 sid. 97-103

³² Lindroth, 1987 sid. 22-27

³³ Lindroth, 1987 sid. 26

³⁴ Wijk, 2005 sid. 34-38

2 Källor och källkritik

Jag kommer i min undersökning att använda mig av både primärkällor och sekundärkällor för att besvara mina frågor. Sekundärkällorna som är olika former av jubileumsskrifter eller jubileumsdokument ses av mig som berättande källor.³⁵ Målet med användning av de berättande källorna är att dessa inte skall vara objektiva utan visa föreningarnas syn på ungdomen. Allt material är av skriftlig karaktär och finns på Arkiv Gävleborg.

2.1 Källor

Då källmaterialet hos de föreningar som kommer att undersökas ser olika ut kommer jag därför att beskriva varje förenings material enskilt här nedan.

För att besvara min första fråga om den sociala sammansättningen i Gefle IF kommer jag framförallt att använda mig av föreningens medlemsmatrikel. Matrikeln sträcker sig från år 1930 och fram till 1953 och vid varje år har det kryssats i om medlemmen har betalat årsavgiften eller ej. Vidare finns utrymme för den som upprätthållit matrikeln att fylla i medlemmarnas namn, adress, födelsedatum, när de blev medlem i föreningen, eventuella utmärkelser samt titel. Här kan sägas att den som ansvarat för matrikeln inte varit helt konsekvent när det gäller att fylla olika fält. För denna undersöknings genomförande saknas exempelvis en del av medlemmarnas yrkestitel vilket kommer placera dem i gruppen XX³⁶, men eftersom hela namnet på medlemmarna alltid skrivs ut kommer genusaspekten av den sociala sammansättningen i föreningen att kunna utläsas. Föreningens medlemsmatrikel sträcker sig till 1953 och detta leder till att den sociala sammansättningen i Gefle IF och dess styrelse kommer att redovisas för åren 1945 och 1953. När det gäller styrelsens sociala sammansättning, så kommer även föreningens verksamhetsberättelser att användas som källa för att undersöka vilka som satt i styrelsen. I verksamhetsberättelserna finns det en kortfattad beskrivning av föreningens verksamhet under året, vilka som satt i styrelsen finns angett (i vissa fall även yrke), samt att antalet medlemmar i föreningen i vissa fall finns angett.

För att besvara min andra fråga angående Gefle IF:s syn på ungdomen och sin roll som fostrare kommer jag dels att använda mig av dels föreningens verksamhetsberättelser som kortfattat beskriver förenings ungdomsverksamhet, dels av två jubileumsskrifter. Bägge jubileumsskrifterna är tryckta och den ena är från föreningens 65-års jubileum 1947, den

---

³⁵ Thurén, 2005 sid. 13, 202-203

³⁶ Se klassificeringsschema 3.1, sid. 14-15

andra är från föreningens 75-års jubileum 1957. Dessa skrifter innehåller förutom reklam och resultatredogörelser artiklar om föreningens aktiviteter under de senaste tio åren.

Angående IFK Gävle kommer föreningens medlemskort och medlemsmatrikel tillsammans med föreningens verksamhetsberättelse att användas för att besvara min första fråga rörande den sociala sammansättningen i föreningen och dess styrelse. I föreningens matrikel som sträcker sig fram till år 1945 finns det utrymme för den som upprätthållit matrikeln att fylla i medlemmarnas namn, adress, födelsedatum, eventuella utmärkelser, när medlemsavgiften blivit betald, titel, när personen blivit medlem och vem som rekommenderat personens medlemskap. Den som ansvarat för matrikeln har varit mycket noggrann med att upprätthålla denna, dock finns det precis som i Gefle IF:s fall exempel på medlemmar vars titel inte angetts. Även här skrivs alltid hela namnet ut på respektive medlem. Beträffande föreningens medlemskort finns samma möjligheter för den som ansvarat för medlemsregistret att fylla i information om medlemmarna. Precis som tidigare anges yrke relativt flitigt, det finns dock även en stor mängd medlemskort där yrke inte finns angett. Kryssen för betald medlemsavgift är inte lika noggrant ifyllda i medlemskorten, vilket leder till att personer som blev medlemmar under år 1953, men för vilka det saknas uppgift om att de betalat medlemsavgiften kommer att räknas med i undersökning. Personer som blivit medlemmar tidigare, men för vilka det saknas uppgift om de betalt medlemsavgiften för året 1953, kommer inte att inräknas i undersökningen.

Beträffande IFK Gävles styrelse och dess sociala sammansättning kommer föreningens verksamhetsberättelser att användas för att undersöka vilka som satt i styrelsen, sedan kommer namnet på dessa personer att eftersökas i medlemskorten och medlemsmatrikeln för att titel skall tydliggöras. Detta i de fall där inte verksamhetsberättelsen avslöjar yrket. Vidare bör nämnas att verksamhetsberättelser saknas för vissa år, dock finns den från 1945, men tyvärr inte den från 1953, men den från 1954 finns. Detta leder till att den sociala sammansättningen för IFK Gävles styrelse kommer att redovisas för år 1945 och 1954.

För att besvara min andra fråga kring Valbo AIF kommer jag att använda mig av diverse dokument som av arkivet givits namnet Valbo AIF ämnesordnande handlingar (olika typer av dokument och handlingar rörande firandet av föreningens 40, 50 och 60 års jubileum). Framförallt kommer några korta maskinskrivna berättelser om föreningen i samband med föreningens 40 och 50 års jubileum att användas tillsammans med ett utskick som gjorts till företagare och medlemmar i samband med föreningens 50 års jubileum 1962.

2.2 Källkritik

I detta avsnitt kommer mina källor att analyseras utifrån den källkritiska modellen som beaktar följande fyra kriterier: Äkthetskriteriet: Är källan den den utger sig för att vara? Tidskriteriet: Hur lång tid efter händelsen är källan nedskrivet? Oberoendekriteriet: Bygger källan på någon annan källa? Tendenskriteriet: Har källan någon tendens?³⁷

Utifrån äkthetskriteriet är min uppfattning att ingen av mina källor kan ifrågasättas, då det är högst osannolikt att någon skulle förfalska sådana typer av dokument för att sedan spara dem hos ett arkiv vilket kostar pengar. Dessutom är exempelvis Gefle IF:s jubileumstexter utgivna med föreningen som ansvarig utgivare och samtliga verksamhetsberättelser är påskrivna av minst två justerare som godkänner det som protokollen innehåller.

Beträffande medlemsmatriklarna/medlemskortet och tidskriteriet anser jag att de fylldes i löpande när människor ansökte om medlemskap i föreningarna, vilket leder till att tidskriteriet inte kan användas för att fälla dem som källor. Detta gör även att inte heller det oberoende kriteriet kan fälla matriklarna/medlemskortet då dessa ej bygger på någon annan källa än det medlemmen i sig angav. Vad det gäller tendenskriteriet så menar jag att informationen i matriklarna/medlemskortet är så knapphändig och begränsad att även om en person försökte så skulle det i stort sett vara omöjligt att få dem tendensiösa.

När det gäller föreningarnas verksamhetsberättelser kan dessa till viss mån ifrågasättas utifrån tidskriteriet, oberoende kriteriet och tendenskriteriet. Beträffande tidskriteriet skall verksamhetsberättelserna kortfattat redogöra för föreningarnas verksamhetsår, något som gör att det som nedtecknas i verksamhetsberättelserna kan ha skett för ett år sedan. Den eller de som författat dessa redogörelser kan både förvränga eller utlämna händelser efter eget tycke och smak, dock måste dessa berättelser godkännas av dem som är justerare av protokollen. Genom oberoendekriteriet kan det konstateras att verksamhetsberättelserna bygger på människors iakttagelser, vilket gör att källans oberoende kan ifrågasättas. Sist kan denna källa ifrågasättas av tendenskriteriet då föreningens styrelse sannolikt hade som mål att framhäva den egna föreningens och sina egna insatser som goda.

Föreningarnas verksamhetsberättelser kan ifrågasättas av tre av de fyra källkritiska kriterierna, därefter anser jag det är på sin plats att försvara detta val av källa. Verksamhetsberättelserna används framförallt för att undersöka styrelsens sociala sammansättning vilket leder till att det

---

³⁷ Thurén, 2005 sid. 13-14

är högst tvivelaktigt att föreningarnas justerare och styrelser i verksamhetsberättelserna skulle glömma bort styrelsens sammansättning, vilket leder till att ifrågasättandet utifrån dessa kriterier blir irrelevant.

Ytterligare en källa som jag har använt mig av är olika typer av jubileumsskrifter eller dokument rörande olika jubileum. Dessa källor är sekundärkällor och faller således av tendens - tids – och oberoendekriteriet. Dessa källor ses i denna uppsats som en berättande källa och används för att belysa hur föreningarna såg på ungdomen och sin fostrande roll. De är utgivna relativt nära den tid de berör, dock bygger de på andra källor och uppvisar en klar tendens som kan benämnas som en ideologisk tendens, alltså att de strävar efter att framhäva den egna föreningen och dess verksamhet. Som tidigare nämnts är inte syftet att använda dessa källor som en kvarleva eller som en primärkälla utan som en berättande källa som hjälper mig att besvara hur föreningarna under min undersökningsperiod uppfattade sin roll som ungdomsfostrare och vilken syn föreningarna hade på ungdomen. Utan en tendens i källan hade resultatet blivit ointressant.

3 Metod

Min undersökning kan sägas bestå av två delar, dels av en kvantitativ del, dels av en kvalitativ del. Jag kommer att använda mig av en kvantitativ metod för att besvara frågan om den sociala sammansättningen i Gefle IF och IFK Gävle. När det gäller frågan om Gefle IF:s och Valbo AIF:s syn på ungdomen och på sin roll som ungdomsfostrare kommer jag att använda mig av en kvalitativ metod. Detta metodval kan motiveras, med hjälp av exempelvis religionsvetaren Kjell Härenstam som menar att om ett fenomen är mätbart så är en kvantitativ metod att föredra, men om undersökningen handlar om tolkning av texter så är en kvalitativ metod att föredra.³⁸ I min undersökning är den första frågan i allra högsta grad ett mätbart fenomen, medan den andra frågan berör texter som jag kommer att granska och sedan tolka.

3.1 Klassificeringsschema

För att besvara frågan om Gefle IF:s och IFK Gävles sociala sammansättning kommer jag att använda mig av ett klassificeringsschema. Detta klassificeringsschema finns som förslag i Sven Lundkvists undersökning av de svenska folkrörelserna. Schemat har i sin tur först modifierats av Kristina Udd i hennes kandidatuppsats (i historia) som undersöker Gävles

---

³⁸ Härenstam, 1993 sid. 86,89

frikyrkoförsamlingar under perioden 1900-1910, men också av Andreas Backström i hans kandidatuppsats (i religionsvetenskap) som undersöker Gefle Baptistförsamling 1880-1906. Det schema som kommer att användas i den här uppsatsen är hämtat från Backströms uppsats, där gruppen XX modifierats, titeln hustru har tagits bort och titeln studerande har lagts till:

I Överklass (Socialgrupp 1)

- A) Storföretagare
- B) Högre tjänstemän

II Medelklass (Socialgrupp 2)

- A) Småföretagare inom industri och handel, hantverkare med mästartitel
- B) Lägre tjänstemän, affärsanställda, arbetsledare

III Bönder och fiskare (Socialgrupp 3)

Bönder och fiskare

IV Yrkesarbetare (Socialgrupp 4)

Hantverkare utan mästartitel och kvalificerade yrkesarbetare

V Arbetare (Socialgrupp 5)

- A) Okvalificerade arbetare inom industri och stadsnäring
- B) Jordbruksarbetare och anställda inom husligt arbete

XX Ospecificerade

- A) Fru
- B) Fröken
- C) Studerande
- D) Yrke okänt/Ospecificerad³⁹

Socialgrupp 1 betecknar överklassen, socialgrupp 2 och 3 utgör medelklassen och socialgrupp 4 och 5 representerar arbetarklassen. Gruppen XX representerar de medlemmar vars yrke är okänt. Torbjörn Andersson använder i sin undersökning det andra klassificeringsschemat som Lundkvist presenterar och modifierar det till följande utseende:

Överklass: Handlande, fabrikörer, näringsidkare (förutom hantverkare), ämbetsmän i allmän tjänst och akademiskt utbildade utövare av fria yrken

Medelklass: Hantverkare, lägre tjänstemän, folkskolelärare, underofficerare, bokhållare, husägare och jordbrukare m.fl.

Arbetarklass: Fabrik – och hantverksarbetare, civila och kommunal betjänte (en offentligt anställd av lägre grad)⁴⁰

Det som skiljer det schema Andersson använder från det som Udd och Backström valt är att det som de använder bygger på samhällställning, alltså social status, medan det Andersson använder bygger på ekonomisk status. Men dessa kan till en viss utsträckning utnyttjas vid en jämförelse mellan olika resultat trots att inte samma klassificeringsschema har använts.⁴¹ Det

---

³⁹ Lundkvist, 1977 sid. 103; Udd, 2005 sid. 6-8; Backström, 2009 sid. 7-8

⁴⁰ Andersson, 2002 sid. 98, 643

⁴¹ Lundkvist, 1977 sid. 104

går dock att se att de bägge klassificeringsschemana i det stora hela sorterar in samma yrken i samma klass. Om det kommer att finnas en osäkerhet vid placeringen av en specifik medlem (utifrån det valda schemat) från en förening, så kommer Anderssons modell att användas som stöd för att finna en passande placering av denne individ.

Anledningen till att jag väljer det första alternativet är för att jag anser att de modifieringar som Udd och Backström gjort leder till att klassificeringsschemat på ett bättre sätt inkluderar kvinnor än det som Andersson använt. Vidare breddar det valda schemat samhällsklasserna, till exempel kan begrepp som övre eller undre arbetarklass användas. Resultatet kommer att redovisas i tabellform där kvinnor och män kommer att skiljas åt i tabellerna.

För att tydliggöra hur jag kommer att placera in personer i schemat kan dessa tre titlar fungera som exempel: byggnadsarbetare, snickare och byggmästare. Där den först nämnda placeras in i socialgrupp 5A, snickare i socialgrupp 4 och byggmästaren i socialgrupp 2A.

Kritik som kan riktas mot detta val är att eventuella jämförelser med undersökningar som Anderssons och Lundkvists inte blir entydiga. Ytterligare kritik kan vara att vissa formuleringar i klassificeringsschemat är luddiga och leder till att vissa individer placeras in i fel samhällsklass. Ett exempel är att skillnaden mellan storföretagare och småföretagare. Det kan vara svårt att genom källmaterialet utläsa om företagaren äger ett enmansföretag eller om denne äger flera butiker och har många anställda. Placeringen av hantverkare med eller utan mästartitel kan också vara problematisk, exempelvis kommer en medlem med yrkesbenämningen skomakare att placeras in som hantverkare utan mästartitel. Mina tolkningar av yrken enligt exemplen ovan kan leda till att den sociala sammansättningen i föreningarna till viss del blir missvisande. Sist men inte minst vill jag nämna att jag är medveten om att ett kvinnligt affärsbiträde hade en betydligt lägre ställning både ekonomiskt och socialt en manlig lägre tjänsteman.

Fördelen med det valda klassificeringsschemat är att det som tidigare nämnt inkluderar kvinnor. En annan fördel med schemat är att antalet ospecificerade medlemmar bör sjunka när gruppen XX blir en del av schemat, samt att detta metodval kommer att besvara både klass- och könsaspekten. Vidare är min bedömning att denna yrkesindelning (i det stora hela) passar väl in på det svenska samhället under den valda undersökningsperioden. Schemat inbjuder även till jämförelser med liknade undersökningar som de Lundkvist, Lindroth och Andersson gjort. Jämförelserna med dessa blir dock inte entydiga.

3.2 Metoddiskussion

Den metod som kommer att användas för att besvara frågan om Gefle IF:s och Valbo AIF:s syn på ungdomen och sin roll som ungdomsfostrare kan benämnas som en kvalitativ och komparativ dokumentanalys. För att besvara frågan om ungdomar kommer jag i källmaterialet (olika jubileumstexter och verksamhetsberättelser) att söka efter text och artiklar som rör ungdomen. Dock inte text om ungdomens resultat eller insatser i tävlingsmoment, men väl där föreningarna beskriver och värderar ungdomen som grupp samt hur de ser på denna grupp. Således kommer jag i min bearbetning av materialet att söka efter hur ungdomen som grupp värderas (positivt eller negativt), hur ungdomen skall uppfostras (varför, värderingar, ideal, hur). Jag kommer att genom referat eller citat att beskriva det som står i källmaterialet för att sedan jämföra föreningarna med varandra. Dessa val leder till att det sannolikt är styrelsernas syn på ungdomen i Gefle IF och Valbo AIF som kommer att synas i resultatet.

Genom mina metodval och med de källor som finns att tillgå bör här nämnas att jag troligen inte kommer att kunna dra generella slutsatser om den sociala sammansättningen inom Gävle- idrotten. Jag kommer dock med största sannolikhet att kunna visa upp tendenser i Gefle IF och IFK Gävle. Detsamma gäller även för synen på ungdomen och fostransrollen.

En metod som jag tidigt valde bort inom både den kvantitativa och kvalitativa delen av undersökningen var intervjumetoden, detta med motiveringen att det mänskliga minnet är vanskligt att använda som källa,⁴² och för att min uppfattning är att de mest intressanta informanterna har gått ur tiden.

Ett annat tillvägagångssätt skulle kunna ha varit att helt avstå från den kvantitativa delen av min undersökning och istället utökad den kvalitativa delen av undersökningen till genom att även inkludera media. Detta för att skapa en bredare anblick över hur idrottsrörelsen framställts i media och hur media beskrivit idrottsföreningarnas fostrande roll, samt huruvida den bilden varit negativ eller positiv.

En tredje alternativ metod hade varit att helt och hållet fokusera på den kvantitativa delen av undersökningen. Med detta menar jag att undersökningen skulle breddas i det avseendet att jag kunde ha valt att undersöka fler orter och genom detta kunna påvisa regionala skillnader inom landsbygd, tätort och storstad. Anledningen till att denna metod valdes bort är för att slutsatserna tenderar att bli torftiga, alltså att slutsatserna blir av konstaterande art vid detta

---

⁴² Thurén, 2005 sid. 52

metodval och att den kunskap som uppsatsen förmedlar om idrottsrörelsen inte blir speciellt djup. Dessutom är min erfarenhet att källmaterialet är av blandad kvalité när det gäller idrottsföreningar, vilket skulle försvårat denna typ av undersökning.

4 Teoretiska referenser och forskningsläge

4.1 Teori

Sven Lundkvist presenterar samhällsteoretikern Ferdinand Tönnies samhällsteori som rör begreppen *Gemeinschaft* och *Gesellschaft*. *Gemeinschaft* beskriver det gamla samhället som består av få och diffusa enheter, människor har få roller och solidariteten är främst vertikal. *Gesellschaft* i sin tur beskriver det moderna samhället som består av många och specialiserade enheter, där solidaritet framförallt förekommer horisontellt. I detta samhälle framhålls individen som har specialiserade roller och nya norm- och värdesystem skapas.⁴³

Torbjörn Andersson och Johnny Wijk presenterar och tolkar Antoni Gramscis teori om begreppet *hegemoni*.⁴⁴ Enligt Wijk och Andersson menar Gramsci att borgerligheten som är den härskade klassen i samhället inte upprätthållit sin makt och dominans genom ekonomiska strukturer, politik och tvång. De har behållit makten och legitimerat denna med hjälp av ett medgivande av de underordnade klasserna. En överhet skapas genom de processer i vilka de underordnade knutits till de dominerande i samhället genom idéer, värderingar, attityder, sociala och kulturella praktiker som tas för givna. Idrotten skulle i detta kunna uppfattas som ett kulturellt område som den härskade klassen använde för att bibehålla rådande värderingar, socialpraxis, attityder och ideal. Den kulturella och ideologiska kampen avgör om hegemonin består eller trasas sönder och en ny hegemoni skapas.⁴⁵ Till denna teori kan även den brittiska historikern Eric Hobsbawms tankar knytas. Han menar att införandet av allmän rösträtt medförde att makteliten vara tvungna att hitta nya sätt att knyta samhällsinvånarna till sina värderingar,⁴⁶ där idrotten skulle kunna vara ett av dessa ”nya sätt”.

---

⁴³ Lundkvist, 1977 sid. 215-216

⁴⁴ Gramscis teori och begreppet *hegemoni* har använts av en mängd forskare inom olika ämnesområden. Problemet med teorin och begreppet är att det inte finns något originalverk att gå till, utan det Gramscis lämnade efter sig var kodade brev som sedan översatts och tolkats. Detta gör att Gramscis teori och begreppet *hegemoni* har tolkats och använts av olika forskare (som sedan har inspirerat andra forskare). Se: Andersson, 2002 sid. 634; Wijk, 2005 sid. 338. Problematiken kring Gramscis teori har lett till att jag i denna uppsats utgått från hur Andersson och Wijk tolkat och använt Gramscis teori och begreppet *hegemoni*. För kompletterande läsning om Gramsci som person, hans tankevärld, teori och begreppet *hegemoni* se: Gramsci, 2007 *passim* (Dock särskilt sid. 227-230); Andersen, Kaspersen (red.), 2007 sid. 114-116.

⁴⁵ Wijk, 2005 sid. 38; Andersson, 2002 sid. 26

⁴⁶ Hobsbawm, 2002 sid. 51-55

Idrottsrörelsen är med och bryter ner det gamla agrarsamhället, men är samtidigt med och bygger upp det nya moderna industri- och klassamhället som innehåller nya attityder och socialpraxis. Inom idrottsrörelsen skapas nya värderingar och solidariteten är vertikal till föreningen och dess medlemmar. Idrottsföreningarna är dock skapade av borgerligheten och de underordnade i samhället har knutits till rörelsen genom samtycke gällande tankar, värdering, attityd, socialpraxis och vardagsliv, vilket leder till att borgerlighetens makt kvarstår i samhället. Begreppet *hegemoni* kan dessutom användas som en genusteori istället för en klassteori, där borgerligheten ersätts av män och arbetarklassen av kvinnor.

Gramscis (tolkad av Andersson och Wijk) teori leder till att jag har en hypotes om att den borgerliga *hegemonin* inte utmanas inom Gefle IF eftersom föreningen är grundad före idrottsrörelsens expansiva år av välbärgade människor, vilket leder till att de borgerliga idealen och värderingarna bör vara starka i föreningen. Min hypotes när det gäller IFK Gävle är att den borgerliga *hegemonin* utmanas i föreningen med tanke på att föreningen är grundad under idrottsrörelsens expansiva år och att det är ungdomar som grundat föreningen, vilket bör leda till att borgerlighetens ideal och värderingar inte är lika starka i föreningen som i Gefle IF.

4.2 Forskningsläge

Torbjörn Andersson sammanfattar i sin avhandling *Kung Fotboll: den svenska fotbollens kulturhistoria från 1800-talets slut till 1950* perioden 1937-1950 som en guldålder för den svenska fotbollen, fotbollen knyts närmare politiken, den präglas av en ideologisk och kulturell stabilitet och fotbollspelarna representerar en hegemonisk maskulinitet.⁴⁷ Under efterkrigstiden accepterade fotbollsförbundet motvilligt att spelare från arbetarklassen utnyttjade sin begåvning som fotbollsspelare för att avancera i arbetslivet.⁴⁸ Det är värt att poängtera att fotbollen under perioden 1896-1950 enligt Andersson var ett manligt skötsamhetsprojekt där ungdomen inkluderades och att en klassöverskridande verksamhet var ett viktigt inslag. Kort kan även sägas att fotbollen hamnade i samklang med samhällsutvecklingen när den socialdemokratiska politikern Gunnar Danielson tog över som ordförande i Svenska Fotbollsförbundet under 1940-talet, detta efter en liberal ordförande och fotbollen sågs som en positiv kontrast till ”dansbaneeländet” av samhället.⁴⁹ Utifrån

---

⁴⁷ Andersson, 2002 sid. 606

⁴⁸ Andersson, 2002 sid. 609

⁴⁹ Andersson, 2002 sid. 611-615

klassperspektivet behöll borgerligheten kontrollen över fotbollen, medan en majoritet av utövarna och publiken kom från arbetarklassen.⁵⁰

Jan Lindroth menar i sin bok *Idrott mellan krigen: organisationer, ledare och idéer i den svenska idrottsrörelsen 1919-39* att mycket litet är känt gällande den svenska idrottsrörelsens sociala sammansättning. Lindroth visar att inom idrottsrörelsens ledarskikt på nationellnivå (RF) så var ledarna män från framförallt över- och medelklassen, exempelvis officerare, företagare och kontorsanställda. Medan hantverkare, arbetare och bönder inte hade någon representation.⁵¹ Lindroth konstaterar att idrotten under åren mellan krigen var den mest expansiva i alla folkrörelsers historia och det var inte bara i städer och industriorter som människor utövade idrott, utan även på landsbygden där idrotten fick ett starkt fäste.

Harmoni är enligt Lindroth framförallt det som kännetecknar idrottsrörelsen under mellankrigstiden, men denna harmoni speglar även idrottsrörelsen generellt. Han presenterar sex punkter förutom harmoni som han anser speglar idrotten mellan krigen, jag fastnar för pragmatism, kontinuitet (bland ledarna) och koncentrationen på en sak, nämligen att utöva idrott.⁵² När det gäller ideologi menar Lindroth, att idrotten var relativt ideologilös och därför kunde ifrågasättas utav andra folkrörelser.⁵³

Historikern Rolf Pålbrant skriver i sin avhandling *Arbetarrörelsen och idrott 1919-1939* att socialdemokraterna accepterade begreppet politisk neutralitet inom idrotten och att denna acceptans tillät de värderingar som idrotten vilade på från borgerligheten att fortsätta härska. Borgerlighetens huvudmål var harmonisering för att dölja klassmotsättningar och sociala spänningar.⁵⁴

Göran Patriksson menar att den sociala sammansättningen inom idrottsrörelsen beror på vilken idrott som utövas, exempelvis attraherade golf, fäktning och tennis överklassen, medan tyngdlyftning, brottning och cykling drog till sig lägre klasser. Vidare menar Patriksson att idrotten hade svårt att locka kvinnorna och att den sociala sammansättningen utifrån ett

---

⁵⁰ Andersson, 2002 sid. 607

⁵¹ Lindroth, 1987 sid. 201, 251

⁵² Lindroth, 1987 sid. 345-305

⁵³ Lindroth, 1987 sid. 349-350

⁵⁴ Pålbrant, 1977 sid. 226

klassperspektiv breddas under mellankrigstiden, och att det framförallt var arbetarungdomen som sökte sig till idrotten.⁵⁵

Johnny Wijk skriver i sin bok *Idrott, krig och gemenskap: om riksmarscher, fältsport och Gunder Hägg-feber* att 1940-talet var en form av brytningstid för den svenska idrottsrörelsen och vid krigets slut hade idrotten makrant förstärkt sin status i samhället, och grunden för idrottens medverkan i uppbyggnaden av det svenska välfärdssamhället var lagd.⁵⁶ Idrotten nådde denna status i samhället genom massarrangemang och medias bevakning av bl a Gunder Hägg. Detta ledde i sin tur till att en nationell gemenskap kring idrotten och nationen skapades. Wijk menar att massevenemangen hade både ett fysiskt perspektiv, men även ett tydligt konsensusperspektiv. Sportandet skulle öka samhällslojaliteten och samförståndsandan mellan olika klasser och grupper i samhället.⁵⁷ Vidare skriver Wijk att idrotten genom krigsåren gavs en möjlighet att bli en viktig aktör i samhället, genom att arrangera massevenemang med nationellt konsensusbudskap fick idrotten stöd från myndigheter och i den offentliga debatten. Helt plötsligt hade kritiken mot idrotten försvunnit, medan statens och idrottsrörelsens önskan och slagord talade samma språk. Detta utnyttjade idrottens ledare genom att propagera för folkhälsoidealet. Idrotten skulle bli en viktig del i vägen mot välfärdssamhället och vara med och fostra ungdomen på dess fritid.⁵⁸ Angående idrott och ideologi säger Wijk att idrottsrörelsen inte kan klassas som ideologilös, vilket vissa menar, utan att idrotten har en konsensusideologi.⁵⁹

Johan R. Norberg studerar i sin avhandling den statliga idrottspolitikerna på centralnivå och beskriver 1940- och 50-talet som en period av stor oro för ungdomen. Han menar vidare att genom idrottandet skulle ungdomens fysiska och moraliska standard höjas, samt att idrotten skulle vara botemedlet mot urbaniseringens och industrialiseringens negativa följder.⁶⁰

Den svenska modellen är ett begrepp som ofta förekommer i forskning som inriktar sig på folkrörelser. Det centrala i modellen är den anda av konsensus kring målsättningarna som präglade det närmast exceptionellt goda förhållande mellan den offentliga sektorn och det ideella.⁶¹ I flera kommuner fanns det redan från 1945 en uttalad och tydlig praxis om

---

⁵⁵ Patriksson, 1973 sid. 98

⁵⁶ Wijk, 2005 sid. 333

⁵⁷ Wijk, 2005 sid. 83, 332

⁵⁸ Wijk, 2005 sid. 330-332

⁵⁹ Wijk, 2005 sid. 42

⁶⁰ Norberg, 2004 sid. 187, 205

⁶¹ Lindroth, Norberg (red.), 2002 sid. 233

idrottssatsningar, dessa skedde dels för att marknadsföra kommunen, dels som en socialpreventiv åtgärd.⁶²

I avhandlingen *Idrott, Borgerlig folkfostran och frihet: Torsten Tegnér som opinionsbildare 1930-1960* undersöker historikern Rolf Haslum hur Torsten Tegnér påverkat idrottsrörelsen. Han kommer fram till att Tegnér varit en betydelsefull opinionsbildare och att han har haft en folkfostrande roll där han både känt behov och skyldighet att sprida den borgerliga kulturen. Vidare intressanta slutsatser för denna uppsats är att de värderingar Tegnér framhävde var idrottens evangelium, alltså en sund själ i en sund kropp till nytta och glädje för samhället och individen, samt att Tegnér ville framhäva bildningsborgerskapets kultur och levnadsätt.⁶³

Angående kvinnor och idrott beskriver historikern/genusforskaren Eva Olofsson åren 1945-1970 som den andra perioden av kvinnoidrott i Sverige och menar att denna tid kan benämnas som en uppbyggnadsfas. Första konferensen för damidrott hölls av RF 1945, detta för att RF ansåg att det fanns för få kvinnor som var medlemmar i idrottsföreningar och för att det fanns för få kvinnor i beslutande organ inom idrottsrörelsen. Ett stort antal konferenser ordnades och många förbund inrättade damidrottskommittéer, eftersom det inte längre fanns något motstånd mot damidrott i samhället. Idrottsrörelsens mål för damidrotten var kvantitativa under 1940- och 1950-talet.⁶⁴ Olofsson skriver i sin avhandling *Har kvinnorna en sportlig chans?: den svenska idrottsrörelsen och kvinnorna under 1900-talet* att det inte var ett inomidrottsligt fenomen utan ett samhällsfenomen som ledde till att damidrotten var svag. Att kvinnor började förvärvsarbeta gav dem inträde på den manliga spelplanen och förvärvsarbetet ledde till att kvinnorna även kunde göra inträde på andra manliga arenor.⁶⁵

När det gäller det lokala planet i Gävle har jag i mina sökningar funnit en uppsats som berör idrotten i Gävle och det är Jonas Liws kandidatuppsats som behandlar den kvinnliga fotbollens utveckling 1917-1971. Liw kommer fram till att damerna marginaliserades av olika anledningar och trots att GFF organiserade seriespel år 1971 var inte damfotbollen speciellt accepterad, dessutom hade media en negativ inställning till damfotbollen.⁶⁶

Sammanfattningsvis kan det sägas att forskningsläget visar att det har bedrivits en hel del forskning om idrottsrörelsen och att den forskningen i vissa aspekter angränsar till min

---

⁶² Lindroth, Norberg (red.), 2002 sid. 277-278

⁶³ Haslum, 2006 sid. 354-355, 359

⁶⁴ Lindroth, Norberg (red.), 2002 sid. 387-389

⁶⁵ Olofsson, 1989 sid. 179

⁶⁶ Liw, 2007 sid. 38-40

undersökning. Dock kan det också sägas att min undersökning kan ses som en början att försöka att fylla ett hål i forskningsfältet kring idrottens historia (efter andra världskriget) allmänt och Gävles idrottshistoria i synnerhet. Detta gör att denna uppsats vetenskapliga relevans kan motiveras kumulativt, vilket enligt historikerna Stellan Dahlgren och Anders Florén kan göras vid brist på tidigare forskning.⁶⁷

5 Social sammansättning

I detta avsnitt kommer först den sociala sammansättningen i Gefle IF åren 1945 och 1953 att redovisas både gällande medlemmar och styrelsen. Sedan kommer den sociala sammansättningen i IFK Gävle gällande medlemmar och styrelsen 1945 och 1953 (1954 för styrelsen) att redovisas. Resultatet kommer att visas upp i tabellform och avsnittet kommer att avslutas med skriftliga kommentarer rörande tabellernas resultat.

5.1 Gefle IF:s sociala sammansättning

Tabell 1: Social sammansättning Gefle IF 1945

Klass	Kategori	Män	Kvinnor
I Överklass	A	14	
	B	19	
II Medelklass	A	29	
	B	50	
III Bönder och fiskare			
IV Yrkesarbetare		14	
V Arbetare	A	7	
	B		
XX Ospecificerade	A		2
	B		1
	C		
	D	19	

Källa: Gefle IF *medlemsmatrikel*, D1:3 Arkiv Gävleborg

Totalt fanns det i medlemsmatrikeln 155 bokförda medlemmar, av dessa tillhörde 33 överklassen, 79 medelklassen, 21 arbetarklassen och 19 gruppen män/yrke okänt. Totalt fanns det 3 kvinnliga medlemmar.

⁶⁷ Dahlgren, Florén, 1996 sid. 79

Tabell 2: Social sammansättning Gefle IF:s styrelse 1945

Klass	Kategori	Män	Kvinnor
I Överklass	A	2	
	B	2	
II Medelklass	A	2	
	B	8	
III Bönder och fiskare			
IV Yrkesarbetare			
V Arbetare	A		
	B		
XX Ospecificerade	A		
	B		
	C		
	D		

Källa: Gefle IF *verksamhetsberättelse* 1945, B1:1 Arkiv Gävleborg

Totalt fanns det 14 styrelsemedlemmar varav samtliga var män där 4 tillhörde överklassen och 10 medelklassen.

Tabell 3: Social sammansättning Gefle IF 1953

Klass	Kategori	Män	Kvinnor
I Överklass	A	12	
	B	23	
II Medelklass	A	39	
	B	61	
III Bönder och fiskare			
IV Yrkesarbetare		26	
V Arbetare	A	12	
	B		
XX Ospecificerade	A		3
	B		4
	C	2	
	D	62	

Källa: Gefle IF *medlemsmatrikel*, D1:3 Arkiv Gävleborg

Totalt fanns det i medlemsmatrikeln 244 bokförda medlemmar varav 35 kom från överklassen, 100 från medelklassen, 38 från arbetarklassen, 2 var studerande och 62 tillhörde gruppen yrke okänt. Totalt fanns det 7 kvinnor i föreningen.

Tabell 4: Social sammansättning Gefle IF:s styrelse 1953

Klass	Kategori	Män	Kvinnor
1 Överklass	A		
	B	1	
II Medelklass	A		
	B	7	
III Bönder och fiskare			
IV Yrkesarbetare			
V Arbetare	A		
	B		
XX Ospecificerade	A		
	B		
	D		
	E	2	1

Källa: Gefle IF, *verksamhetsberättelse* 1953, D1:3 Arkiv Gävleborg, Gefle IF *medlemsmatrikel*, B1:1 Arkiv Gävleborg

Totalt fanns det detta år 11 medlemmar i styrelsen och av dessa kom 1 från överklassen, 7 från medelklassen och 3 från gruppen yrke okänt. En medlem i styrelsen var kvinna vars yrke är okänt.

5.2 IFK Gävles sociala sammansättning

I detta avsnitt kommer den sociala sammansättningen för IFK Gävle och dess styrelse att redovisas på samma vis som Gefle IF:s sociala sammansättning redovisats i föregående avsnitt.

Tabell 5: Social sammansättning IFK Gävle 1945

Klass	Kategori	Män	Kvinnor
I Överklass	A	7	
	B	21	1
II Medelklass	A	10	
	B	58	14
III Bönder och fiskare		1	
IV Yrkesarbetare		35	3
V Arbetare	A	55	9
	B	2	2
XX Ospecificerade	A		8
	B		4
	C	31	1
	D	34	8

Källa: IFK Gävle *medlemsmatrikel*, D1:1 Arkiv Gävleborg

Totalt fanns det i förenings medlemsmatrikel 304 bokförda medlemmar, i föreningens verksamhetsberättelse, från år 1945 finns det angivet att föreningen har 297 medlemmar, varav 50 kvinnor den 15/3 år 1945.⁶⁸ Jag har vid min sammanställning räknat med alla som har betalat medlemsavgiften 1945, samt de som anslutit sig till föreningen under året 1945. Av dessa 304 medlemmar kom 29 från överklassen, 83 från medelklassen, 106 från arbetarklassen, 32 från gruppen yrke okänt och 42 var studerande. Totalt fanns det 50 kvinnor i föreningen.

---

⁶⁸ IFK Gävle, *verksamhetsberättelse 1945*, A3:3 Arkiv Gävleborg

Tabell 6: Social sammansättning IFK Gävles styrelse 1945

Klass	Kategori	Män	Kvinnor
I Överklass	A		
	B	2	
II Medelklass	A		
	B	4	
III Bönder och fiskare			
IV Yrkesarbetare		1	
V Arbetare	A		
	B		
XX Ospecificerade	A		
	B		
	C		
	D		

Källa: IFK Gävle *verksamhetsberättelse 1945*, A3:3 Arkiv Gävleborg

Totalt fanns det 7 personer i föreningens styrelse utav dessa kom 2 från överklassen, 4 från medelklassen och 1 från arbetarklassen. Ingen kvinna fanns representerad i styrelsen.

Tabell 7: Social sammansättning IFK Gävle 1953

Klass	Kategori	Män	Kvinnor
I Överklass	A	9	
	B	16	
II Medelklass	A	14	
	B	44	1
III Bönder och fiskare			
IV Yrkesarbetare		35	
V Arbetare	A	24	
	B		
XX Ospecificerade	A		8
	B		1
	C	22	
	D	6	

Källa: IFK Gävle *medlemskort*, D1:2 Arkiv Gävleborg

Totalt fanns det i föreningens medlemskort 180 bokförda medlemmar för året 1953. Av dessa 180 medlemmar kom 25 från överklassen, 59 från medelklassen, 59 från arbetarklassen, 22 var studerande och 6 hade yrke okänt. Antalet kvinnor var 10.

Tabell 8: Social sammansättning IFK Gävles styrelse 1954

Klass	Kategori	Män	Kvinnor
1 Överklass	A		
	B	1	
II Medelklass	A		
	B	2	
III Bönder och fiskare			
IV Yrkesarbetare		2	
V Arbetare	A		
	B		
XX Ospecificerade	A		
	B		
	C	2	
	D		

Källa: IFK Gävle årsberättelse 1954, A3:3 Arkiv Gävleborg, IFK Gävle medlemskort, D1:2 Arkiv Gävleborg

Totalt fanns det 7 personer i styrelsen och där samtliga var män och 1 kom från överklassen, 2 från medelklassen, 2 från arbetarklassen och 2 var studerande.

5.3 Sammanfattade resultat

I detta avsnitt kommer jag att föra en diskussion om hur den sociala sammansättningen ser ut och förändras inom de två föreningarna och avslutningsvis kortfattat att jämföra föreningarna sinsemellan.

5.3.1 Gefle IF

Totalt fanns det i Gefle IF:s medlemsmatrikel 155 medlemmar som var bokförda för medlemskap i Gefle IF år 1945. I verksamhetsberättelsen för 1945 räknar föreningen att den har 329 medlemmar, vilket är anmärkningsvärt.⁶⁹ En förklaring kan vara att den som ansvarat för medlemsregistret inte utfört sin uppgift på tillfredsställande vis, en annan förklaring kan vara att ungdomar och juniorer inte bokförts i medlemsmatrikeln, men detta är bara spekulationer.

I Gefle IF år 1945 var det framförallt medelklassen som dominerade i anslutningen till föreningen och endast tre kvinnor fanns bokförda som medlemmar. Om de nitton ospecificerade medlemmarna skulle tillhöra arbetarklassen skulle ändå medelklassen vara i en

---

⁶⁹ Gefle IF, verksamhetsberättelse 1945, B1:1 Arkiv Gävleborg

stor dominans i föreningen. Noterbart är att överklassens representation höjs av att samtliga hedersmedlemmar och ständiga ledarmöter utom en tillhör överklassen. Att inte en enda medlem kom från gruppen bönder/fiskare är icke förvånande, då Gefle IF är en stadsförening vilket kan användas som förklaring till att gruppen inte finns representerad i föreningen. Med stadsförening menar jag en förening som låg i en tätort och rekryterade sina medlemmar från stadens centraldelar där ett yrke som jordbrukare troligtvis inte var vanligt.

Om vi ser till styrelsen för föreningen lyser kvinnor och arbetarklassen helt med sin frånvaro, medan medelklassens dominans är stor precis som i den övriga föreningen, samt att det finns inslag av överklass. Här kommer vi till en intressant tendens i källmaterialet. Sven Rohlén som är Gefle IF:s ordförande år 1945, arbetar som brandchef i staden, många av medlemmarna i föreningen är brandmän och de mest framgångsrika friidrottarna har arbete som brandmän. Denna tendens fortsätter då det finns en hel del köpmän, handlare, grosshandlare, bankdirektörer, direktörer, och ingenjörer bland medlemmarna som tillhör överklassen, samt i några fall socialgrupp 2 A, medan en stor del av medlemmarna hade yrken som affärsbiträde, kamrer, kontorist, kassör.⁷⁰ Min tolkning av detta är således att de medlemmar som föreningen rekryterade inte kom från någon speciell stadsdel utan att de rekryterades av sin chef eller arbetsgivare, alternativt att de anställda rekryterade sin arbetsgivare eller chef. Som duktig idrottsman år 1945 hade du som medlem i Gefle IF goda möjligheter att få arbete som brandman, antagligen också som kontorist och dylikt.

År 1945 finns det tendenser i Gefle IF till klassöverskridande verksamhet, men att påstå något annat än att föreningen var en medelklassförening vore felaktigt, medelklassen var i klar majoritet både i styrelsen och vad gäller antalet medlemmar, men med inslag av överklass och arbetarklass. Jag finner det även intressant att det är socialgrupp 2 B (medelklass) som dominerar anslutningen till föreningen. Många av medlemmarna i Gefle IF arbetar som kontorister, affärsbiträden, vilket är exempel på kontorsjobb där inte människan kunde utöva sitt rörelse- och rekreationsbehov. Vidare kan konstateras att antalet kvinnliga medlemmar är väldigt lågt.

En skillnad mellan åren 1945 och 1953 är att sekreteraren eller den som ansvarar för upprätthållandet av medlemsmatrikeln inte är lika noggrann med att fylla i nya medlemmars yrke vilket leder till att antalet medlemmar med yrke okänt ökar markant. Denna tendens går

---

⁷⁰ Gefle IF, *medlemsmatrikel*, D1:3 Arkiv Gävleborg

även att finna i föreningens årsberättelser för år 1953 där styrelsemedlemmarnas titel inte längre finns angivna, vilket är en skillnad mot årsberättelsen från 1945.⁷¹ Även i Gefle IF:s jubileumsskrift från firandet av föreningens 75 års jubileum 1957 så skrivs hela medlemsförteckningen ut, men det enda som anges efter respektive medlem är dennes adress.⁷²

En annan skillnad mot året 1945 är att antalet medlemmar som tillhör arbetarklassen har ökat i antal, men inte speciellt procentuellt sett (dock är det vanskligt att använda procenttal vid så låga tal). Anslutningen från överklassen är i antal princip den samma som år 1945, men antalet anslutna från medelklassen och de med yrke okänt ökar, samt att antalet kvinnor som förekommer i medlemsmatrikeln har fördubblats. Om vi återigen använder den vanskliga procentuella uträkningen så går både medelklassen och överklassen bakåt, dock är det som tidigare nämnt de med yrke okänt som ökar mest både i antal och i procent.

Angående idrottens klassöverskridande verksamhet kan det sägas att den syns väl i Gefle IF år 1953, detta med anslutna från samtliga samhällsklasser, dock är fortfarande medelklassen i majoritet. Om alla de med yrke okänt skulle tillhöra arbetarklassen, vilket i sig är osannolikt så skulle ändå medelklassen vara i majoritet. Den manliga medelklassens dominans fortsätter i föreningen om än med starkare inslag av både arbetarklassen och av kvinnor, medan överklassen varken ökar eller sjunker i antal (dock sjunker den procentuellt sett).

Vad det gäller styrelsen 1953 är det kanske mest överraskande att en kvinna tagit plats i denna, samt att överklassen endast har en representant med, denne är dock ordförande i föreningen. Ingen från arbetarklassen har tagit plats i föreningens styrelse och överklassens inflytande har minskat i styrelsen.

Tendensen angående brandchef, bankdirektörer, handlande och grosshandlare fortsätter, alltså att många av medlemmarna arbetar som kontorister, affärsbiträde, kamrerer, brandmän banktjänstemän. Tendensen förstärks ytterligare av att föreningens ordförande Martin Colliander har yrkestiteln länsarbetsdirektör och är anställd av länsstyrelsen. Det finns sex exempel på personer anställda av länsstyrelsen som assistenter och kontorister som är medlemmar i föreningen.⁷³ Colliander som är ordförande från 1951 till 1959 och Sven Rohlén

---

⁷¹ Gefle IF, *årsberättelse 1943, 1944*, B1:1 Arkiv Gävleborg; Gefle IF, *medlemsmatrikel*, D1:3 Arkiv Gävleborg

⁷² Gefle Idrottsförening, *GEFLE IDROTTSFÖRENING 75 ÅR: MINNESKRIFT 1947-1957*, Arkiv Gävleborg sid. 43, 45

⁷³ Gefle IF, *medlemsmatrikel*, D1:3 Arkiv Gävleborg

som är ordförande eller vice ordförande under perioden 1941-1951 visar att Gefle IF hade kontinuitet inom styrelsen och dessa två herrar tillhörde överklassen. Om övriga styrelsemedlemmar undersöks går det att konstatera att Gefle IF även här visar upp en kontinuitet.⁷⁴

Sammanfattningsvis kan det sägas att Gefle IF:s medlemsrekrytering breddades under efterkrigstidens första decennium både gällande kön och klass, och medelklassen var i majoritet i föreningen och dominerade även i styrelsen. När det gäller kön är föreningen mer eller mindre en renodlad manlig förening, även om antalet kvinnor i föreningen fördubblades under undersökningsperioden.

5.3.2 IFK Gävle

År 1945 kan IFK Gävle benämnas som studenternas förening, och inslagen av en klassöverskridande verksamhet tydliggjordes genom en relativt stor andel anslutna från medelklassen och arbetarklassen, (men även en minoritet från överklassen). Detta är även det enda året i min undersökning där medlemsmatrikelns antal medlemmar stämmer överens med det som står i föreningarnas verksamhetsberättelser. Vidare kan det konstateras att den klassöverskridande bilden av idrottsrörelsen också syns i föreningens styrelse redan år 1945, då styrelsen innehade en medlem från arbetarklassen på en post. Men trots att överklassen är i minoritet inom föreningen så innehade överklassen två poster i styrelsen. Den höga anslutningen kvinnor är intressant, speciellt då det inom styrelsen under verksamhetsåret inte fanns en enda kvinna.⁷⁵

År 1945 hade IFK Gävle en medlemsanslutning från samtliga klasser där arbetarklassen var i majoritet och där antalet kvinnor och studerande var anmärkningsvärt hög. I hela min undersökning så finns det enbart en enda person som tillhör gruppen bönder/fiskare och denne är en fiskare som finns IFK Gävle 1945.

IFK Gävles medlemsrekrytering uppvisar en intressant aspekt och denna är att de flesta medlemmarna i föreningen har blivit rekommenderade till föreningen av en annan medlem.⁷⁶ Detta kan tolkas på två sätt, antingen som att föreningsmedlemmar värvade duktiga idrottare till föreningen, alternativt att det krävdes en rekommendation, samt ett samtal med styrelsen för att få vara med i föreningen. För att sedan slutligen bli inröstad i föreningen.

---

⁷⁴ Gefle IF, *verksamhetsberättelser 1945-1960*, B1:1 Arkiv Gävleborg

⁷⁵ IFK Gävle, *verksamhetsberättelse 1945*, A3:3 Arkiv Gävleborg

⁷⁶ IFK Gävle, *medlemsmatrikel*, D1:1 Arkiv Gävleborg; IFK Gävle, *medlemskort*, D1:2 Arkiv Gävleborg

Om vi går till år 1953 så har antalet kvinnor sjunkit från 50 till tio vilket är högst anmärkningsvärt. Gällande detta stora tapp av kvinnor kan det till vis del förklaras med etableringen av nya föreningar i staden som IF Skade. IF Skade var en kvinnoförening som skapades av kvinnor och där bara kvinnor tog plats i styrelsen och utövade idrott, denna förening var oerhört expansiv och framgångsrik i Gävle under 1950-talet.⁷⁷

År 1953 fanns det som tidigare sagt 180 bokförda medlemmar i föreningens medlemsmatrikel, i verksamhetsberättelsen från samma år skrivs det inget om hur många medlemmar föreningen hade.⁷⁸ År 1945 hade föreningen 304 medlemmar. Att göra en jämförelse mellan åren i antal blir svårt då antalet medlemmar (304 och 180) skiljer sig mycket åt. Vilket leder till att jag återigen blir tvungen att använda mig av den vanskliga procentuella uträkningen. Där kan det konstateras att anslutningen från över- och medelklassen ökade marginellt, medan arbetarklassen och studerande i princip stod still och, att antalet kvinnor och de med yrke okänt minskade.

Precis som i Gefle IF uppvisar medlemmarna i IFK Gävle yrken som kontorister, kamrer, men även många industriarbetare, chaufförer och dylikt, återigen exempel på moderna monotona arbete som inte gav utlopp för människas rörelse- och rekreationsbehov.

Angående styrelsen kan det vidare sägas att ingen kvinna intog en post i föreningens styrelse under undersökningsperioden, samt att inslagen av arbetarklassen i styrelsen ökade en aning på bekostnad av överklassens. Medelklassen hade ungefär samma representation i styrelsen under perioden. Styrelsen uppvisade en stor kontinuitet, alltså att personerna i styrelsen innehade posterna under en längre period och det var inte många som byttes i styrelsen, i vissa fall skedde det bara en rotation inom styrelsen och inga nya styrelsemedlemmar valdes in.⁷⁹

Sammanfattningsvis kan det sägas att IFK Gävle både år 1945 och 1953 hade anslutna från samtliga samhällsklasser och att det vara arbetarklassen som var i majoritet. Det som sker inom föreningen under undersökningsperioden är att antalet anslutna kvinnor till föreningen sjönk och att arbetarklassens representation ökade i styrelsen på bekostnad av överklassen.

---

⁷⁷ IFK Skade, *styrelseberättelse 1945-1960*, A2:1 Arkiv Gävleborg

⁷⁸ IFK Gävle, *verksamhetsberättelse 1954*, A3:3 Arkiv Gävleborg

⁷⁹ IFK Gävle, *verksamhetsberättelser 1945-1960*, A3:3 Arkiv Gävleborg

5.3.3 Jämförande resultat

De största skillnaderna i Gefle IF:s och IFK Gävles sociala sammansättning är att i Gefle IF är medelklassen den dominerande klassen och inom denna förening är antalet anslutna kvinnor lågt. I IFK Gävle är arbetarklassen dominerande, medan antalet anslutna kvinnor är högt år 1945, för att sedan sjunka avsevärt år 1953. Bägge föreningarnas styrelse domineras år 1945 av medelklassen med inslag av överklassen (en från arbetarklassen i IFK Gävle). Åren 1953/1954 hade överklassens representation minskat i den bägge föreningarna, medan medelklassens representation låg kvar på samma nivå. Arbetarklassens representation hade ökat i IFK Gävle medan det i Gefle IF inte fanns en enda arbetare i styrelsen, men väl en kvinna.

Forskningsläget visar att idrottsrörelsen under 1940-talet var klassöverskridande och att konsensus var idrottens ideologi. Detta stämmer väl överens med dessa båda föreningar samt att idrotten var männens arena särskilt i de beslutande organen. Bägge föreningarna visar också upp en kontinuitet inom styrelseorganet precis som forskningsläget menar är en av punkterna som bäst beskriver idrottsrörelsen.

Torbjörn Andersson visar i sin forskning om fotbollen att en stor mängd anslutna till idrottsrörelsen kom från arbetarklassen, medan medelklassen (borgerligheten) fortfarande hade kontrollen över de beslutande organen, vilket stämmer överens med de föreningar som jag undersökt. De bägge föreningarna uppvisar en klassöverskridande verksamhet som Andersson och Johnny Wijk menar symboliserar idrotten under kriget. Lindroth skriver om en kontinuitet och harmoni inom idrottsrörelsen och särskilt då i ledarskiktet på central nivå under mellankrigstiden, där ledarna centralt rekryterades från medelklassen. Denna kontinuitet och harmoni syns väl inom dessa båda föreningar även fast arbetarklassen gör intåg i IFK Gävles beslutande organ.

Det bör även nämnas att antalet medlemmar som var bokförda som medlemmar i föreningarnas medlemsmatriklar sällan stämmer överens med antalet medlemmar som föreningarna anger i sina respektive verksamhetsberättelser för samma år. Detta kan innebära att den sociala sammansättningen utifrån både klass och kön kan ha sett annorlunda ut i föreningen.

6 Ungdomens fostran

I detta avsnitt kommer först Gefle IF:s och sedan Valbo AIF:s syn på ungdomen och sin roll som fostrare av denna att beskrivas och i slutet av avsnittet kommer en diskussion angående skillnader och likheter mellan föreningarna att hållas.

I avsnittet om den sociala sammansättningen har det konstaterats att Gefle IF hade medlemmar från samtliga samhällsskikt, dock var männen det dominerande könet och medelklassen den dominerande klassen både gällande medlemmarna och styrelsen. Således kan det konstateras att det inom Gefle IF var medelklassen som hade inflytande över hur ungdomen skulle fostras.

I avseende för denna undersökning skulle det ha varit optimalt att återigen jämföra Gefle IF med IFK Gävle, men då källmaterialet som tidigare nämnt inte inbjuder till detta kommer Gefle IF istället att jämföras med Valbo AIF. Vilket gör att jämförelser mellan Gefle IF och Valbo AIF inte blir helt entydiga, dels den sociala sammansättningen i Valbo AIF inte är helt entydig, dels då det finns en geografisk skillnad mellan Valbo och Gävle (som gör att upptagningsområdet skiljer sig åt för de föreningar som undersöks). Dock menar jag som tidigare att den geografiska skillnaden gör undersökningen i sig intressant. Här ska som hastigast nämnas att den sociala sammansättningen för ett bestämt år inom Valbo AIF inte kan uppvisas, dock visar föreningens medlemskort för hela 50-talet att arbetarklassen var i majoritet i föreningen, med ett lågt inslag av överklassen. Vad gäller kvinnor så utgjorde de en större del än kvinnorna i Gefle IF.⁸⁰ De styrelsemedlemmar (i Valbo AIF under perioden 1945-1960) vars yrke kunnat identifieras kommer i första hand från medelklassen och i andra hand från överklassen, inte förrän år 1955 dyker det upp en arbetare i Valbo AIF:s styrelse och samtliga i styrelsen var män.⁸¹

6.1 Ungdomen i Gefle IF:s jubileumsskrift från 1947

I jubileumsskriften angående firandet av föreningens 65 årsjubileum finns det på första sidan några intressanta rader att läsa angående ungdomen och dess fostran:

Ungdomen som växer upp till samhällets arvtagare och vakthållare är föremål för många äldres felsökares nitälskan, denna generation är ej sämre än tidigare generationer, men är desto mer uppmärksam. Den utsätts för frestande genvägar, som kan leda dem på senvägar. Det gäller

---

⁸⁰ Valbo AIF, *medlemskort*, D1:1 Arkiv Gävleborg

⁸¹ Valbo AIF, *verksamhetsberättelse 1945-1960, Valbo AIF 40 år en återblick, Valbo AIF 50 år, Valbo Allmän Idrottsförening 40 år*, F1:1 A2:1 Arkiv Gävleborg

för föreningen att leda ungdomen med säker hand dock utan mästrandetendenser på rätt kurs, detta uppnås med hängivet arbete. Ungdomen utgör kriteriet för en idrottsförenings homogenitet och styrka, låt oss tro på våra unga och ge dem ansvar.⁸²

I en annan text skriver en person att idrotten kräver disciplin av sina utövare och av publiken, samt att disciplin inte kan uppnås utan andlig hållning och vilja. Detta skulle enligt författaren vara idrottens stora värde. Vidare menar han att idrotten lockar fram det bästa inom människor och detta är positivt då idrotten inte bara är bra ur ett fysiskt perspektiv utan att idrotten fostrar hela människan. Inom idrotten finns det både skrivna och oskrivna lagar som utövare måste följa och alla måste vara en i gänget i vått och torrt. Idrottsutövare och idrottsföreningen (Gefle IF) får inte köpslå på dessa idrottens ideal.⁸³

För att föreningens juniorer som spelar fotboll skall svetsas samman och inte glömma varandra under vinterhalvåret har föreningen beslutat att samma lag ska representera Gefle IF i bandy. Detta bör enligt ungdomsledaren ge en god kamratskap och ett sammansvetsat gäng inför nästa säsong när Gävle IF:s ärofyllda färger skall försvaras.⁸⁴

6.1.2 Ungdomen i Gefle IF:s jubileumsskrift från 1957

Inledningstexten i jubileumsskriften för firandet av Gefle IF:s 75 årsdag är skriven av dåvarande ordföranden Martin Colliander och denna text innehåller en hel del intressanta uttalande om föreningen och ungdomen. Colliander menar att föreningens arbete under de senaste tio åren har varit mångskiftande och framgångsrikt till idrottens nytta.

Vidare skriver Colliander att:

Som alla vet är inte idrottsrörelsens uppgift att ”sika mot stjärnorna”, utan dess mål är att ta hand om den ungdom som växer upp och fostra dessa till friska och sunda samhällsmedborgare. I idrottens huvudsyfte har Gefle IF lagt ner ett stort arbete som i många fall har resulterat i skapandet av duktiga pojkar och flickor. Dessa ungdomar är vårt framtidshopp, på vilka vi skall hävda Gefle IF:s banbrytande och legendariska tradition.⁸⁵

Collianders mål och vision är att Gefle IF ska vara aktiv i så många sporter som möjligt så att de som vill idrotta kan utöva samtliga idrotter i samma förening. Annars upplever han att föreningens medlemmar kan splittras, särskilt ungdomen: ”För en ungdom som splittras på

---

⁸² Gefle Idrottsförening, 1943-1947, *Minnesskrift vid 65 års jubiléet*, sid. 1

⁸³ Gefle Idrottsförening, 1943-1947, *Minnesskrift vid 65 års jubiléet* sid. 2

⁸⁴ Gefle Idrottsförening, 1943-1947, *Minnesskrift vid 65 års jubiléet* sid. 11

⁸⁵ Gefle Idrottsförening, 1943-1947, *Minnesskrift vid 65 års jubiléet* sid. 1

detta sätt i unga år, vet aldrig vilken förening denne skall betrakta som sin”.⁸⁶ Därför menar han att föreningen behöver ett rejält tillskott ekonomiskt till föreningen och tillskottet måste komma från både manliga och kvinnliga medlemmar.⁸⁷

I en annan del av jubileumsskriften beskriver en okänd författare att för att bli en framgångsrik och duktig fotbollsspelare krävs mycket träning för ungdomar, särskilt rätt träning senast i de tidiga tonåren.⁸⁸ I jubileumsskriften refererar en skribent till Svenska fotbollsförbundet broschyr: *Ett mål för ungdomen* och citerar följande rad ur denna broschyr: ”*Ungdomsfotboll är av social och uppfostrande betydelse*”.⁸⁹ Författaren menar att pojkarna måste lära ”självttukt”, gott uppförande och skötsamhet i skola, hem och på idrottsplatsen. Han menar vidare att ledarna måste vara stränga eftersom hans åsikt är att ungdomsverksamheter går i riktning mot att skämma bort pojkarna med priser, daltande och krus. Härvidlag anser författaren att föreningen har en otroligt viktig uppgift att fylla i samhället, framförallt ur social synpunkt. Pojkarna måste ”utbildas” till rena fotbollsspelare, men det fysiska perspektivet av fotbollen får inte glömmas och ungdomen måste fostras av goda ledare. Detta för att ”pojkarna ska bli goda samhällsmedborgare och lära sig socialpraxis, men även skötsamhet och att ta ansvar”.⁹⁰

Det finns inget i källmaterialet som säger om flickorna bör fostras på ett annat sätt än pojkarna och själva utrymmet för text om damidrotten är ytterst begränsad i jämförelse med övrig text.⁹¹

6.1.3 Ungdomen i Gefle IF:s verksamhetsberättelser

I detta avsnitt kommer jag kortfattat att redogöra för hur Gefle IF beskriver ungdomen i sina verksamhetsberättelser. I verksamhetsberättelsen från år 1945 konstaterar föreningen att de tappat medlemmar på ungdomssidan. En av anledningarna till bortfallet kan vara att två av föreningens duktiga och framgångsrika ledare har avlidit. Under perioden 1948-1952 grundas en ungdomssektion, dit 300 ungdomar söker sig. Vidare beskriver Gefle IF:s styrelse att det finns ett stort intresse hos ungdomen för idrott. Att arbeta med ungdomen är ett massarbete på ett stort och drygt arbetsfält, både föräldrar och folkskolans representanter är positiva till

---

⁸⁶ Gefle Idrottsförening, *Gefle Idrottsförening 75 år: Minneskrift 1947-1957*, sid. 1

⁸⁷ Gefle Idrottsförening, *Gefle Idrottsförening 75 år: Minneskrift 1947-1957*, sid. 1

⁸⁸ Gefle Idrottsförening, *Gefle Idrottsförening 75 år: Minneskrift 1947-1957*, sid. 29

⁸⁹ Gefle Idrottsförening, *Gefle Idrottsförening 75 år: Minneskrift 1947-1957*, sid. 31

⁹⁰ Gefle Idrottsförening, *Gefle Idrottsförening 75 år: Minneskrift 1947-1957*, sid. 31

⁹¹ Gefle Idrottsförening, *Gefle Idrottsförening 75 år: Minneskrift 1947-1957*, sid. 27

ungdomsverksamheten.⁹² År 1953 skriver styrelsen att ungdomsverksamheten är otroligt arbetsam för ledarna. En trupp bestående av 50 stycken ungdomar, både flickor och pojkar åker på läger till Bosön och deras beteende lovordas av de ansvariga på Bosön. De på Bosön har aldrig haft att göra med en ungdomsgrupp som uppträtt så föredömligt, representativt och trevligt.⁹³

Under åren 1954-1955 beskrivs ungdomsverksamheten som den mest livliga bland föreningens verksamheter men också den mest betydelsefulla. De unga flickorna utövar framförallt friidrott och pojkarna friidrott och fotboll. Styrelsen anger att föreningens verksamhet ligger helt i händerna på de unga och styrelsen bugar sig för både ledarnas och ungdomarnas insatser. Det är framförallt pojkarna som uppvisat goda prestationer, men även flickorna har kompletterat med goda resultat och damidrotten är på frammarsch bland ungdomen.⁹⁴ Under perioden 1958-1960 försvinner ungdomssektionen och varje sektion sköter ungdomarna var för sig. Flickorna utövar framförallt handboll och friidrott, ”där en god jämnhet och en fin laganda präglar denna verksamhet som är på stark frammarsch”.⁹⁵ Friidrottssektionen har gått från att innehålla seniorer som Gunder Hägg och OS-medaljörer på 1940-talet till att helt fokusera på ungdomen.

6.2 Valbo AIF och ungdomen

Föreningen menar att idrotten under dess expansiva år 1900-1910 skulle samla ungdomen kring något förädlade, men samtidigt fostrande för kroppen. Författaren menar att Valbo AIF grundades ”kring idrottens slagord: en sund själ i en sund kropp”, och att en kärntrupp har genom åren varit stötspelare i föreningen och har tillsammans med kommunens positiva inställning till idrotten drivit föreningen framåt. Kärntruppens stöd och förmåga att locka ungdomen i Valbo med sin entusiasm har varit en lyckosam kombination.⁹⁶

Vi har nu som förening i 50 år fullgjort vår uppgift, nämligen att samla Valboudomen kring idrotten och vår förening. Våra förhoppningar är att vi ska fortsätta med vår verksamhet lika framgångsrikt i ytterligare 50 år till och det kommer vi tillsammans med stöd från Valbo kommun att lyckas med. Kommuns stöd genom åren har både varit stort och betydelsefullt.⁹⁷

---

⁹² Gefle IF, *verksamhetsberättelse 1948, 1950-1952*, B1:1 Arkiv Gävleborg

⁹³ Gefle IF, *verksamhetsberättelse 1953*, B1:1 Arkiv Gävleborg

⁹⁴ Gefle IF, *verksamhetsberättelse 1954,1955*, B1:1 Arkiv Gävleborg

⁹⁵ Gefle IF, *verksamhetsberättelse 1958-1960*, B1:1 Arkiv Gävleborg

⁹⁶ Valbo AIF, *Valbo AIF 40 år en återblick*, F1:1 Arkiv Gävleborg

⁹⁷ Valbo AIF, *Valbo AIF 50 år*, sid.1-2, F1:1 Arkiv Gävleborg

Trots att tiderna skiftat både inom samhället och idrotten har det idealet varpå vår förening är grundad bestått, att under en god kamratskap fostra och leda unga människor in i vuxenlivet. Nu står föreningen inför utmaningen att söka få in nya medlemmar som framförallt är ungdomar, för att föreningen ska kunna fortsätta att fostra och leda ungdomen. Kommunen skall ha en eloge för sina bidrag, men vi behöver stöd från flera ekonomiskt för att vi skall kunna fortsätta fostra ungdomen. Hemmet, skolan och ideella föreningar är de faktorer som formar ungdomen som skall ta över morgondagens samhälle. Idag vet varje ansvarskännande samhällsmedlem vad idrotten i verkligheten betyder för ungdomens fostran och trevnad. Därför vågar vi be er medlemmar och företagare om pengar till vår verksamhet, så vi skall kunna fortsätta fostra den ungdom som nu växer upp.⁹⁸

Som förening har aldrig Valbo AIF under undersökningsperioden en renodlad ungdomssektion utan ungdomsverksamheten införlivades i de övriga sektionernas verksamhet.⁹⁹

6.3 Sammanfattande resultat

Det första som kan konstateras är att både Valbo AIF och Gefle IF verkligen ansåg att det var deras uppgift att fostra ungdomen tillsammans med hemmet och skolan. Det andra som kan konstateras är att bägge föreningarna var positivt inställda till sin uppgift som fostrare av ungdomen och även mot ungdomen i sig. Dock kan det framförallt inom Gefle IF smyga sig in en negativ klang kring ungdomens beteende. Däremot anser jag att föreningarna skiljde sig när det gäller samarbetet kring fostrandet av ungdomen. Valbo AIF samarbetade med kommunen och nämnde kommunen i positiva ordalag i sina texter. I dessa texter går ”folkhemstanken” att skönjas, dvs att idrottsrörelsen och kommuner tillsammans arbetade för att ge ungdomen en meningsfull fritid och samtidigt fostra den. I Gefle IF:s fall ser det annorlunda ut, föreningen hade mer enskilt tagit sig an en fostransroll och kommunen finns inte nämnd överhuvudtaget, varken som samarbetspartner eller sponsor.

Bägge föreningarna ansåg att fostran av ungdomen var idrottsrörelsens syfte, samt att denna verksamhet var så betydelsefull och nyttig för samhället att föreningarna behövde mer pengar till denna uppgift. Genom föreningarna skulle goda samhällsmedborgare skapas och det viktiga var inte resultaten utan bredden, även om Gefle IF i vissa fall gärna framhäver ungdomars och juniorers fina resultat. Kortfattat ansåg föreningarna att de hade en oerhört viktig roll att fylla som fostrare av den ungdom som växte upp, både rent kroppsligt, men

---

⁹⁸ Valbo AIF, *Utskick från Valbo AIF till medlemmar och företag i Valbo 1962*, F1:1 Arkiv Gävleborg

⁹⁹ Valbo AIF, *årsberättelse 1945-1960*, A2:1 Arkiv Gävleborg

även socialt och således värderingsmässigt. Dock finns det spår av att ungdomen skulle samlas just kring den egna föreningen, det viktigaste var inte att ungdomen utövade idrott, utan att ungdomen var medlem och utövare i just den egna föreningen. Denna tendens anser jag finns i Gefle IF:s dåvarande ordförande Martin Collianders texter, men även i de utskick Valbo AIF gör till företag och medlemmar.

Det går av materialet att utläsa att föreningarna hade en positiv syn på ungdomen och att föreningarna hade lösningen på ”ungdomsproblemet” och gärna proklamerade att ge oss medlen (pengar), så har vi målen och verktygen att fostra ungdomen och kan därmed lösa samhällets ”ungdomsproblem” som exempelvis ”dansbaneeländet”.¹⁰⁰

I Gefle IF skapades det under min undersökningsperiod en stark tendens till beroende mellan föreningen och ungdomen. Under 1940-talet var föreningen en elitförening i friidrott med OS-medaljörer och Gunder Hägg som stora stjärnor, men år 1959 hade föreningens friidrottssektion beslutat att helt satsa på ungdomen. Ungdomen behövde alltså en förening att utöva en idrott i, men föreningen behövde ungdomar för att få medlemmar som var aktiva och som kunde försvara förenings färger. Forskningsläget visar på ett ökat anslag till idrottsrörelsen av både staten och kommunen och då speciellt till ungdomsverksamhet. Det innebär att en stor och bred ungdomsverksamhet gav ett bra tillskott i kassan. Denna tendens finns även i Valbo AIF om än inte lika stark. Med detta menar jag att föreningens framtid låg i ungdomen, utan ungdomen fanns ingen framtid, medan ungdomen utan föreningarna ändå hade en framtid. Ungdomen bringade utövare till föreningarna, men även ett tillskott ekonomiskt som var viktigt för föreningarnas existens.

Vad det gäller kvinnliga och manliga ungdomar går det inte att utläsa om de skulle fostras olika enligt föreningarna, men eftersom att inte kvinnor utövade fotboll kan det som finns redogjort om fotboll och ungdomsfostran kopplas samman med enbart manliga ungdomar.

En annan tendens som skiljer föreningarna åt är att Valbo AIF inte på ett lika påtagligt sätt framhävde den egna föreningens traditioner och historia. Gefle IF framhävde gärna detta och min uppfattning är att ungdomen även skulle fostras in i föreningens traditioner. Detta kan vittna om att Gefle IF hade en mer borgerlig syn på sin fostransroll än Valbo AIF, vilket i sin tur kan förklaras med att medelklassen som representerade borgerligheten var i majoritet i

---

¹⁰⁰ Begreppet hämtat från Andersson, 2002 sid. 611-615

Gefle IF medan arbetarklassen var i majoritet i Valbo AIF, vilket borde innebära att ledarna inom föreningarna hade olika fostransideal.

Avslutningsvis kan det sägas att Valbo AIF stämmer väl överens med forskningsläget gällande idrottsföreningars och kommuners samarbete kring ungdomens fostran. Valbo kommun stöttade och hjälpte Valbo AIF i föreningens mycket viktiga arbete. Gefle IF i sin tur stämmer inte överens med forskningsläget på denna punkt, föreningen samarbetade inte med kommunen kring ungdomen, vilket är den bilden forskningsläget ger av "folkhemsepoken". Detta kan ha olika förklaringar. Om vi börjar med ett klassperspektiv kan de styrande i Gävle kommun ha tillhört den vänstra skalan rent politiskt och hellre stöttat en förening som dominerades av arbetare än av medelklassen. En annan förklaring kan vara att Gefle IF konkurrerade med en mängd föreningar i kommunen medan Valbo AIF var den enda föreningen i Valbo kommun. En tredje förklaring kan vara att Gefle IF, precis som Torsten Tegnér ansåg, att det var deras uppgift och skyldighet att sprida den borgerliga kulturen. Denna kultur och fostran stämde inte överens med idealen inom "folkhemstanken" vilket ledde till att ett samarbete med kommunen inte var aktuellt för Gefle IF.

7 Sammanfattande slutsatser

Gefle IF hade medlemmar anslutna från samtliga samhällsklasser under perioden 1945-1953 och det fanns även kvinnor anslutna till föreningen, dock är dessa mycket få både år 1945 och 1953 (har en liten ökning skett). Utifrån klassperspektivet är det framförallt medelklassen som var anslutna till föreningen, dock bör här även påvisas att resultatet inte blir entydigt då dels inte alla medlemmars yrkestitel finns med i medlemsmatrikeln, dels när antalet medlemmar i matrikeln ej stämmer överens med antalet medlemmar som finns angivna i föreningens verksamhetsberättelser. Angående föreningens styrelse speglar den sociala sammansättningen i styrelsen den övriga föreningens sociala sammansättning. Det var män från medelklassen som dominerade styrelsen, dock hade antalet medlemmar av styrelsen från överklassen sjunkit år 1953 och dessutom hade en kvinna med yrke okänt tagit en plats i styrelsen. I övrigt fanns det ingen från arbetarklassen i föreningens styrelse under undersökningsperioden och de som satt i styrelsen under tiden för denna undersökning gjorde det en längre period.

IFK Gävle hade precis som Gefle IF anslutna från samtliga samhällsklasser och år 1945 fanns det en stor mängd kvinnor anslutna till föreningen, 1953 hade föreningen tappat en stor del av de anslutna kvinnorna. Angående klass var arbetarklassen i klar majoritet år 1945 och även år 1953 var de i majoritet, dock tillsammans med medelklassen. Anmärkningsvärt är också att

det både år 1945 och 1953 var en stor mängd av medlemmarna som studerade. Beträffande styrelsen var medelklassens representation lika stor 1945 som 1954, men det som hade skett är att arbetarklassens representation och studenternas representation hade ökat på bekostnad av överklassen. Dock tog ingen kvinna en plats i styrelsen under undersökningsperioden och precis som i Gefle IF var det en liten rörlighet inom styrelsen, dvs att styrelsemedlemmarna innehade posterna en längre tid.

När det gäller uppsatsens valda teori om *hegemoni* kan det sägas att inom Gefle IF utmanades inte den borgerliga *hegemonin*, utan medelklassen behåller kontrollen i styrelsen. I IFK Gävle kan det dock sägas att den borgerliga *hegemonin* börjar utmanas. Styrelsen hade redan år 1945 en ansluten från arbetarklassen och arbetarklassens anslutning i styrelsen hade ökat år 1954. Torbjörn Andersson undersöker som tidigare nämnt Gefle IF under 1900-talets början och konstaterar att föreningen kan benämnas som en gentlemannaförening, denna klassificering är även passande att använda för Gefle IF åren 1945-1953. Föreningen har anslutna från samtliga klasser, men precis som Andersson säger om fotbollen så bibehåller medelklassen kontrollen över föreningen. IFK Gävle har precis som Gefle IF anslutna från samtliga klasser, men med arbetarklassen som majoritet och i styrelsen finns exempel på personer från arbetarklassen, detta gör att föreningen enligt Anderssons klassificering kan definieras som en folklig förening.¹⁰¹

Angående Anderssons och Johnny Wijks tankar om idrotten som en klassöverskridande verksamhet och med konsensus som ideologi går det att konstatera att både Gefle IF och IFK Gävle visar upp detta, om än att det som ovan nämnts fanns skillnad i vilken klass som hade kontrollen över föreningarna. Om vi ser till Jan Lindroths forskning stämmer den väl överens med Gefle IF och IFK Gävle, bägge föreningarna uppvisar en kontinuitet och harmoni inom styrelsen. Angående Göran Patrikssons tankar om att det är vilka idrotter en förening är aktiv i som styr den sociala sammansättningen i föreningen stämmer detta ej överens med mitt resultat, då föreningarna var aktiv i ungefär samma idrotter. Slutligen kan det sägas att på ledarnivå stämmer Gefle IF väl överens med Lindroths undersökning angående ledarna inom RF, medan IFK Gävle delvis stämmer överens med hans undersökning.

Patriksson påvisar att idrottsrörelsen hade svårt att attrahera kvinnorna medan Olofsson menar att RF under 1940- och 1950-talet hade kvantitativa mål för damidrotten. Patrikssons tankar

---

¹⁰¹ Andersson, 2002 sid. 99

stämmer väl överens med Gefle IF, föreningen hade svårt att attrahera kvinnor under hela undersökningsperioden. IFK Gävle hade i sin tur relativt många kvinnor anslutna år 1945, men de hade tappat en stor del av dessa år 1953. Föreningen gick från att ha haft relativt lätt att attrahera kvinnor till att ha svårt att attrahera kvinnor. Angående RF:s kvantitativa mål misslyckas dessa i både Gefle IF och i IFK Gävle. Den manliga *hegemonin* bibehålls i dessa föreningar och precis som Andersson säger att fotbollen präglas av en maskulin *hegemoni*.

Gefle IF visar upp en medlemsrekrytering där antingen chefen eller arbetsledaren rekryterade sina anställda till föreningen, alternativt att de anställda rekryterade sin chef till föreningen. Denna tendens är väldigt tydlig när det kommer till två av föreningens ordförande under perioden 1945-1960. I IFK Gävle i sin tur blev medlemmar rekryterade genom rekommendation från en redan befintlig medlem.

Både Gefle IF och Valbo AIF hade en relativt positiv syn på ungdomen, speciellt i jämförelse med hur det övriga samhällets syn på ungdomen beskrivs i källmaterialet. Bägge föreningarna ansåg också att det var deras uppgift att fostra ungdomen och att de var mycket lämpade till denna uppgift. Bägge föreningarna ansåg sig ha lösningen på ”ungdomsproblemet” och ”dansbaneeländet” och proklamerade mer än gärna: Ge oss medlen (pengarna) så har vi verktygen och målen att föra ungdomen på rätt spår. Slutligen kan det sägas att föreningarna ansåg att idrottsrörelsen syfte var att fostra ungdomen.

Det som skiljer föreningarna åt är sättet de arbetade på. Om vi ser till Wijk, men även övrig forskning som rör ungdomen och idrotten så uppvisar Valbo AIF och Valbo kommun upp en typisk bild över ”folkhemsideologin”. Alltså att en idrottsförening med stöd och bidrag från kommunen arbetar med ungdomen, en konsensus kring ungdomens fostran skapas. Gefle IF i sin tur samarbetade inte med någon myndighet, kommun eller dylikt utan de hade en fostransroll som de själva tag på sig. Om Valbo AIF utgör ett typexempel på en förening som arbetade utifrån ”folkhemstanken” eller ”folkhemsideologin” kan Gefle IF eventuellt betecknas som en borgerlig förening (återigen gentlemannaförning) som själv påtagit sig en fostransroll och precis som Rolf Haslum beskriver Torsten Tegnér känner Gefle IF både skyldighet och behov att sprida den borgerliga kulturen.

En annan skillnad mellan föreningarna är att det för Gefle IF var viktigt att ungdomen utövade sina idrotter i just Gefle IF och att de ville fostra in ungdomen i föreningens traditioner. Gefle IF visar i slutet av undersökningsperioden upp ett starkt beroende gentemot ungdomen, alltså

utan ungdomen skulle föreningen ha haft svårt att fortsätta sin verksamhet, medan ungdomen utan föreningen ändå skulle fortsatt att existera. Denna tendens finns i Valbo AIF med om än är den inte lika stark.

Gefle IF är en av Sveriges äldsta föreningar och bildades före idrottsrörelsens expansiva år av förmögna människor, detta kan i sig förklara resultatet i denna uppsats. Gefle IF:s traditioner och starka koppling till över- och medelklassen var fortfarande påtagliga under 1940- och 1950-talet. Detta leder till att föreningen fortfarande domineras av medelklassen både beträffande anslutning och styrelsen, men även att den borgerliga kulturen och de borgerliga värderingarna präglade föreningen. När det gäller föreningen som ungdomsfostrare kan det tänkas att de själva ville styra över hur ungdomen fostrandes och att de ville sprida den borgerliga kulturen eller ideologin, detta ledde till att ett samarbete likt de Valbo AIF hade med kommunen blev otänkbara då kommunen och Gefle IF:s mål skilde sig åt. Gefle IF vilade fortfarande på borgerlighetens ideal som Rolf Pålbrant presenterar, medan dessa ideal förändrades/inte fanns inom IFK Gävle och Valbo AIF.

Varken Gefle IF eller Valbo AIF kan benämnas som ideologilösa enligt min bedömning när det gäller fostrandet av ungdomen, däremot har de olika ideologiska bakgrunder till hur ungdomen skall fostras. Gefle IF tar sin utgångspunkt i den borgerliga ideologin, medan Valbo AIF tar sin utgångspunkt i ”folkhemsideologin”.

Detta kan kopplas till Ferdinand Tönnies samhällsteori om *Gemeinschaft* och *Gesellschaft*. Gefle IF var redan en ”fast” organisation i det civila samhället när det svenska samhället (övergången till *Gesellschaft*) förändrades under 1900-talets första decennier och påverkades inte på samma vis som IFK Gävle och Valbo AIF som bildades kring dessa år av ungdomar som troligtvis var påverkade av övriga folkörelser och var öppna för deras värderingar och ideal. Under övergången till *Gesellschaft* fanns det inom Gefle IF redan en ”kultur” och rådande värderingar medan dessa värderingar och ”kultur” skapas i övergången inom IFK Gävle och Valbo AIF. Således blir en av mina slutsatser att en förenings historia, bakgrund och eventuellt geografiska läge påverkar dess sociala sammansättning, ideal och värderingar.

Slutligen skulle jag vilja understryka två saker, för det första att resultatet sannolikt skulle blivit annorlunda om undersökningen genomförts i en bruksort som exempelvis Sandviken, detta eftersom det i en bruksort råder andra premisser i det lokala samhället än de premisser som råder i en stad. För det andra vill jag återigen belysa att Gefle IF, IFK Gävle och Valbo

AIF har använts som lokala exempel för att visa hur den sociala sammansättningen kunde se ut på lokal nivå i idrottsrörelsen och hur ungdomen skulle fostras. Jag kan inte genom denna uppsats dra slutsatser om dessa två frågor inom idrottsrörelsen i stort, däremot har jag visat tendenser om hur det kunde se ut i idrottsrörelsen på lokal nivå.

8 Sammanfattning

Denna uppsats tar sin utgångspunkt i folkrörelsebegreppet och behandlar idrottsrörelsen som en folkrörelse under ”folkhemmets” första decennier 1945- 1960. Idrottsrörelsen har av Jan Lindroth beskrivits som relativ ideologilös, medan Johnny Wijk menar att idrotten har en tydlig konsensusideologi. Syftet med denna uppsats är dels att undersöka hur den sociala sammansättningen utifrån klass och kön såg ut i styrelsen och bland medlemmarna i Gefle IF och IFK Gävle och om den förändrades något under perioden 1945-1953/1954, dels att undersöka hur Gefle IF och Valbo AIF såg på ungdomen och sin roll som ungdomsfostrare för att besvara om idrotten kan benämnas som ideologilös eller om det fanns en ideologi bakom fostrande av ungdomen och om denna kunde skilja sig åt.

Begreppet *hegemoni* är ett central för denna uppsats. Bakgrunden visar att en mängd förändringar skedde i det svenska samhället under mellankrigstiden och många av dessa var positiva för idrottens fortsatta expansion och popularitet. Uppsatsens källor är föreningarnas medlemsmatriklar/medlemskort, verksamhetsberättelser och olika jubileumsskrifter eller jubileumsdokument. Forskningsläget visar att åtskillig forskning om idrottsrörelsen har bedrivits, varav mycket angränsar till denna uppsats, men Johnny Wijk menar att det finns åtskilligt att fylla på i forskningsväg beträffande idrottens historia efter andra världskriget och Jan Lindroth påvisar att ytterst lite är känt om idrottsrörelsens sociala sammansättning.

I metoden som använts i undersökningen av den sociala sammansättningen i Gefle IF och IFK Gävle har ett klassificeringsschema använts som har hämtats från Sven Lundkvist och modifierats dels av Kristina Udd, dels av Andreas Backström. Till den kvalitativa delen av undersökningen som rör Gefle IF:s och Valbo AIF:s syn på ungdomen och sin roll som ungdomsfostrare har jag använt mig av en metod som kan benämnas som en komparativ dokumentanalys.

De teoretiska utgångspunkterna i denna uppsats är hämtade från Ferdinand Tönnies samhällsteori om *Gemeinschaft* och *Gesellschaft*, samt från Antonio Gramscis teori om begreppet *hegemoni*. Gramsci menar att borgerligheten inte behållit makten i samhället

genom ekonomiska resurser eller politik utan genom kontrollen av ideal och idéer som de fört till de övriga klasserna genom exempelvis idrottsrörelsen. Uppsatsen utgår från en hypotes om att den borgerliga *hegemonin* inte utmanas i Gefle IF, men att den utmanas i IFK Gävle. Detta för att Gefle IF är äldre som förening än IFK Gävle och för att Gefle IF grundades av förmögna människor, medan ungdomar grundade IFK Gävle.

Resultatet visar att Gefle IF både år 1945 och 1953 hade anslutna medlemmar från samtliga samhällsklasser, med en dominans av medelklassen i både föreningen och i dess styrelse (i styrelsen fanns inte en enda ledamot från arbetarklassen, men från överklassen). Utifrån en genusaspekt kan det sägas att föreningen hade få kvinnor anslutna, men väl en kvinna i styrelsen år 1953. IFK Gävle hade också anslutna från samtliga samhällsklasser år 1945 och 1953, med arbetarklassen som dominerande klass. Styrelsen domineras år 1945 av medelklassen, men med inslag av överklassen och en från arbetarklassen. År 1954 låg medelklassen på samma nivå i styrelsen som tidigare, men arbetarklassen och studerande hade ökat på bekostnad av överklassen. Beträffande genusaspekten hade föreningen många kvinnor anslutna år 1945, men år 1953 hade de tappat en stor mängd anslutna kvinnor och inte en enda kvinna fanns i styrelsen under undersökningsperioden.

Gefle IF och Valbo AIF hade en positiv syn på ungdomen. Bägge föreningarna ansåg att idrottsrörelsens och således deras eget syfte var att fostra ungdomen. Dessutom proklamerade Gefle IF och Valbo AIF att de hade målen och verktygen för att lösa ”ungdomsproblemen” men att de behövde medlen. Det som skilde föreningarna åt var att Gefle IF hade en mer själv påtagen fostransroll och inte samarbetade med någon myndighet eller med kommunen i sitt arbete med ungdomen. Valbo AIF hade dock ett nära och uppskattat samarbete med Valbo kommun. Ideologin bakom fostrandet av ungdomen i Gefle IF kan sägas vara den borgerliga ideologin, medan Valbo AIF hade ”folkhemsideologin” som bakgrund vid fostrandet av ungdomen.

9 Käll- och litteraturförteckning

9.1 Otryckta källor

9.1.1 Arkiv Gävleborg

9.1.2 Gefle IF:s arkiv (704)

Gefle IF, medlemsmatriklar och kort 1916-1953, D1:3

Gefle IF, styrelse – och revisionsberättelse innehållande verksamhetsberättelser 1895-1970, B1:1

9.1.3 IFK Gävles arkiv (1314)

Årsmöteshandlingar innehållande verksamhetsberättelser för IFK Gävle verksamhetsåren 1943-1963, A3:3

IFK Gävle, medlemsmatriklar 1901-1957, D1:1

IFK Gävle, matriklar 1899-1961 innehållande medlemskort, D1:2

IFK GEFLE 1897-1902, Idrottsföreningen kamraterna femårsbok 1897-1902, B2:1

9.1.4 IF Skades arkiv (1335)

Årsmöteshandlingar innehållande verksamhetsberättelser för IF Skade verksamhetsåren 1941-1975, A2:1

9.1.5 Valbo AIF:s arkiv (1333)

Valbo AIF, ämnesordnade handlingar 1928-1971, F1:1

Valbo AIF, årsmöteshandlingar innehållande verksamhetsberättelser 1921-1967, A2:1

Valbo AIF, medlemsmatrikel och medlemslistor 1912-1973 innehållande medlemskort, D1:1

9.2 Tryckta källor

9.2.1 Arkiv Gävleborgs referensbibliotek

Gefle Idrottsföreningen, 1943-1947, *Minnesskrift vid 65 års jubileet*, biblioteksnummer 2024

Gefle Idrottsförening, *GEFLE IDROTTSFÖRENING 75ÅR: MINNESSKRIFT 1947-1957*, biblioteksnummer 2023

9.3 Litteratur

9.3.1 Tryckt litteratur

Andersen, Heine & Kaspersen, Lars Bo (red.), *Klassisk och modern samhällsteori*, Studentlitteratur, Lund, 2007

Andersson, Torbjörn, *Kung fotboll: den svenska fotbollens kulturhistoria från 1800-talets slut till 1950*, B. Östlings bokförlag. Symposium, Diss. Lund : Univ, Eslöv, 2002

Dahlgren, Stellan & Florén, Anders, *Fråga det förflutna: en introduktion till den moderna historieforskningen*, Studentlitteratur, Lund, 1996

Gramsci, Antonio, *Brev från fängelset*, Ruin, Stockholm, 2007

Hague, Rod, Harrop, Martin & Breslin, Shaun, *Styrelseskick och politik*, Nya Doxa, Nora, 2000

Haslum, Rolf, *Idrott, borgerlig folkfostran och frihet: Torsten Tegnér som opinionsbildare 1930-1960*, Acta Universitatis Stockholmiensis, Diss. Stockholm: Stockholms universitet, Stockholm, 2006

Hobsbawm, Eric J., *Massproducerade traditioner*, Arkiv, Lund, 2002

Härenstam, Kjell, *Skolboks-islam: analys av bilden av islam i läroböcker i religionskunskap*, Acta Universitatis Gothoburgensis, Diss. Göteborg : Univ, Göteborg, 1993

Johansson, Hilding, *Folkrörelserna i Sverige*, Sober, Stockholm, 1980

Linderborg, Åsa, *Socialdemokraterna skriver historia: historieskrivning som ideologisk maktresurs 1892-2000*, Atlas, Diss. Uppsala : Univ, 2001, Stockholm, 2001

Lindroth, Jan, *Idrottens väg till folkrörelse: studier i svensk idrottsrörelse till 1915*, Diss. Uppsala : Univ, Uppsala, 1974

Lindroth, Jan, *Idrott mellan krigen: organisationer, ledare och idéer i den svenska idrottsrörelsen 1919-39*, HLS (Högsk. för lärarutbildning), Stockholm, 1987

Lindroth, Jan & Norberg, Johan R. (red.), *Ett idrottssekel: Riksidrottsförbundet 1903-2003*, Informationsförlag, Stockholm, 2002

Lundkvist, Sven, *Folkrörelserna i det svenska samhället 1850-1920*, Univ, Uppsala, 1977

Norberg, Johan R., *Idrottens väg till folkhemmet: studier i statlig idrottspolitik 1913-1970*, SISU idrottsböcker, Diss. Stockholm: Univ, Stockholm, 2004

Olofsson, Eva, *Har kvinnorna en sportslig chans?: den svenska idrottsrörelsen och kvinnorna under 1900-talet*, Univ, Umeå, 1989

Patriksson, Göran, *Idrottens historia i sociologisk belysning*, Liber förlag, Malmö, 1973

Pålbrant, Rolf, *Arbetarrörelsen och idrotten 1919-1939*, Univ., Diss. Uppsala: Univ, Uppsala, 1977

Sjöblom, Paul, *Den institutionaliserade tävlingsidrotten: kommuner, idrott och politik i Sverige under 1900-talet*, Acta Universitatis Stockholmiensis, Diss. Stockholm: Stockholms universitet, Stockholm, 2006

Sjöholm Skrubbe, Jessica, *Skulptur i folkhemmet: den offentliga skulpturens institutionalisering, referentialitet och rumsliga situationer 1940-1975*, Makadam, Diss. Uppsala: Uppsala universitet, Göteborg, 2007

Thurén, Torsten, *Källkritik*, Almqvist & Wiksell, Stockholm, 1997

Wijk, Johnny, *Idrott, krig och nationell gemenskap: om riksmarscher, fältsport och Gunder Hägg-feber*, Östlings bokförlag Symposion, Eslöv, 2005

9.3.2 Otryckt litteratur

Backström, Andreas, *Gefle Baptistförsamling 1880-1906: socialsammansättning och moralisk disciplinering*, Högskolan i Gävle, 2009 (Hämtas på: <http://hig.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:223304>)

Liw, Jonas, *Från muntrationsmatcher till seriespel: damfotbollens utveckling i Gästrikland fram till acceptans (1917-1971)*, Högskolan i Gävle, 2007

Udd, Kristina, *Gävles frikyrkor under 1900-talets första decennium: en studie om samfundens sociala sammansättning ur ett klass- och genusperspektiv*, Högskolan i Gävle, 2005

9.4 Internetreferenser

Folkhemmet enligt Nationalencyklopedin, 2010-04-05

<http://www.ne.se/lang/folkhemmet>

Hegemoni enligt Nationalencyklopedin, 2010-03-05

<http://ne.se/lang/hegemoni>

Gefle IF:s egenskrivna historia, 2010-02-27

http://www.gefleif.se/g_historia.php

Idrott enligt Nationalencyklopedin, 2010-03-04

<http://www.ne.se/lang/idrott>

Syftet med en definition enligt Nationalencyklopedin, 2010-03-25

http://www.ne.se/definition/syften-med-en-definition?i_h_word=stipulativ

Valbo AIF:s egenskrivna historia, 2010-03-01

<http://www1.idrottonline.se/templates/Page.aspx?id=376428>

10 Använda förkortningar

AIF – Allmänna idrottsförening

IF – Idrottsförening

IFK – Idrottsföreningen kamraterna

GFF – Gestríklands fotbollsförbund

SM – Svenska mästerskapet

RF – Riksidrottsförbundet